

worldwise europe **pcd study**

SPÓJNOŚĆ POLITYKI NA RZECZ ROZWOJU – KRAJOWE STUDIA PRZYPADKÓW

Wykaz skrótów anglojęzycznych

— ADLI	Agricultural Development-Led Industrialisation
— CZDA	Czech Development Agency
— CSO	Civil Society Organizations
— DC	Development Co-operation
— EC	European Commission
— EEA	European Economic Area
— EEAS	European External Action Service
— EP	Eastern Partnership
— EU	European Union
— FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
— FTC	Farmers' Training Centres
— GDP	Gross Domestic Product
— IFAD	International Fund for Agricultural Development
— ILC	International Land Coalition
— ILUC	Indirect Land Use Change
— IMF	International Monetary Fund
— LIC	Low Income Countries
— MDGs	Millennium Development Goals
— MFA	Ministry of Foreign Affairs
— MIC	Middle Income Countries
— MiFID	Markets in Financial Instruments Directive
— ODA	Official Development Assistance
— OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
— OECD DAC	Development Assistance Committee of the Organisation for Economic Co-operation and Development
— OHADA	Organization for the Harmonization of African Business Law
— PCD	Policy Coherence for Development
— SNNPR	Southern Nations, Nationalities and Peoples Region
— UK	United Kingdom
— UN	United Nations
— UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
— USD	United States Dollar
— WTO	World Trade Organization

Wprowadzenie

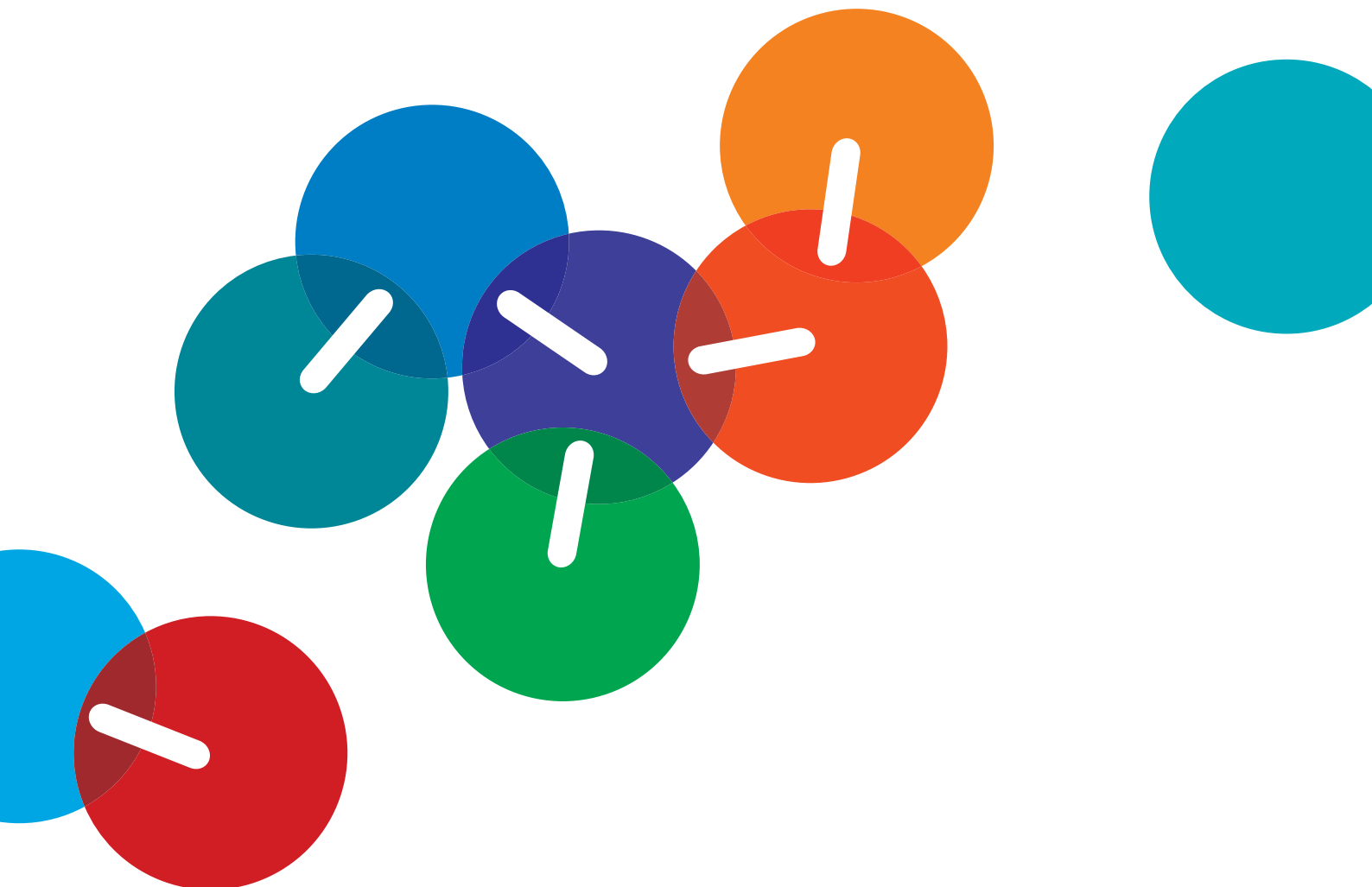
Niniejszy raport stanowi pierwszą wspólną publikację przygotowaną w ramach projektu **World-Wise Europe: A more coherent Europe for a fairer world** (Mądra Europa w świecie – bardziej spójna Europa dla bardziej sprawiedliwego świata). Ta uruchomiona w lutym 2013 r. inicjatywa gromadzi krajowe platformy organizacji pozarządowych zajmujących się współpracą rozwojową z Belgii (części francuskojęzycznej), Czech, Estonii, Francji, Węgier, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii, jak również Eurodad – europejską sieć zajmującą się problematyką zadłużenia i rozwoju. Partnerzy w tym projekcie dążą do osiągnięcia ogólnego celu, jakim jest wzmocnienie publicznego i politycznego wsparcia dla zapewnienia spójnych polityk na rzecz rozwoju, jako kluczowego elementu w globalnej walce z ubóstwem.

Raport ten przedstawia studia przypadku z siedmiu krajów, które ilustrują współzależności współpracy rozwojowej i obszarów polityki niezwiązanych z rozwojem, jak również znaczenie ich koordynacji. Przedstawione w raporcie przykłady pokazują, jak nieskoordynowane tworzenie polityki w obszarach takich jak migracja czy agropaliwa (które nie dotyczą stricte rozwoju), może prowadzić do zaprzeczenia i podważenia starań na rzecz współpracy rozwojowej. Każdy przykład zaczyna się od nakreślenia ogólnego obrazu współpracy rozwojowej, w tym jej ram instytucjonalnych i prawnych; następnie następuje przegląd konkretnych projektów wspieranych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego czy też rząd, co ma zilustrować relacje polityki rozwojowej z innymi kluczowymi politykami dotyczącymi np. azylu i migracji, rolnictwa czy energii.

- Przykład **Estonii** pokazuje, że wybitnie konserwatywna polityka wobec osób starających się o azyl stoi w bezpośredniej sprzeczności z koncentracją tematyczną programów rozwojowych na obronie praw człowieka. W dodatku, programy te dotyczą dokładnie tych krajów, z których pochodzi znaczna część osób aplikujących o azyl.
- W **Rumunii** 20% całego budżetu ODA (oficjalnej pomocy rozwojowej) w roku 2012 przeznaczone było na stypendia dla studiujących w Rumunii; jednak przy ich przyznawaniu nie brano pod uwagę potrzeb kraju partnerskiego, ani nie podjęto próby oceny wartości tych stypendiów z punktu widzenia kraju partnerskiego.
- **Słowacja** wspiera drobnych rolników w wybranych regionach Kenii, przyczyniając się do zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego, jednak w tym samym czasie kraj ten funkcjonuje w ramach międzynarodowej polityki handlowej i polityki UE dotyczącej agropaliw, które mają niekorzystne oddziaływanie na cele polityki rozwojowej.

- Przykład **Polski** pokazuje, jak polityka klimatyczna rządu szkodzi wysiłkom na rzecz walki ze zmianami klimatu, co jest dla wielu krajów rozwijających się kwestią kluczową.
- **Czechy** należą do krajów, które odmówiły poparcia reformy polityki UE dotyczącej agropaliw, pozwalającej na zmniejszenie negatywnych skutków dotychczasowej polityki, odczuwanych przez kraje rozwijające się takie jak Etiopia. Jednocześnie w tym kraju czeski rząd wspiera projekty współpracy rozwojowej skoncentrowane na poprawie bytu drobnych rolników.
- W przypadku **Słowenii** stwierdzono słabość mechanizmów zapewniających spójność polityki migracyjnej i rozwojowej, mimo ich oczywistej współzależności, mając na uwadze fakt, że obydwie polityki koncentrują się na regionie Zachodnich Bałkanów.
- Interesy **Węgier** związane z pobudzeniem swojej rodzimej produkcji agropaliw stoją w jawnej sprzeczności z potrzebą ograniczenia ekspansji uprawy i zastosowania agropaliw, prowadzących do wzrostu cen żywności, poważnych problemów ekologicznych, głodu i przejmowaniu ziemi w krajach rozwijających się.
- W przypadku **Belgii**, Minister Spraw Zagranicznych aktywnie naciskał na rząd Konga w sprawie zmiany prawa dotyczącego rolnictwa, czego celem było wsparcie przedsiębiorstw belgijskich, a nie rozwój kongijskiego rolnictwa – mimo że to drugie stanowi priorytet współpracy rozwojowej prowadzonej przez Belgię.

W oparciu o powyższe analizy, doświadczenia i pracę terenową organizacji zajmujących się polityką rozwojową, w raporcie sformułowano rekomendacje adresowane do rządów wspomnianych krajów. Powinny być one odczytywane jako uzupełnienie niedawnego przeglądu PCD (spójności polityk na rzecz rozwoju) na poziomie europejskim, zrealizowanego przez platformę CONCORD, gdzie zawarto odpowiednie rekomendacje dla działań UE.

Spis treści

Estońskie studium przypadku / opracowane przez estońską platformę AKÜ ze wsparciem estońskiej Rady ds. Uchodźców	7
Rumuńskie studium przypadku / opracowane przez rumuńską platformę FOND	11
Słowackie studium przypadku / opracowane przez słowacką platformę MVRO	15
Polskie studium przypadku / opracowane przez polską platformę Grupa Zagranica	21
Czeskie studium przypadku / opracowane przez czeskie Forum Współpracy Rozwojowej FoRS	25
Słoweńskie studium przypadku / opracowane przez słoweńską platformę Sloga	29
Węgierskie studium przypadku / opracowane przez węgierską platformę HAND	33
Belgijskie studium przypadku / opracowane przez belgijskie Narodowe Centrum Współpracy Rozwojowej CNCD 11.11.11	39
Wprowadzenie i rekomendacje / opracowane przez CNCD 11.11.11 oraz Eurodad	3 & 43

Estonia

studium przypadku /

Polityka rozwojowa a polityka wobec uchodźców

Estonia udziela pomocy rozwojowej od 15 lat. Dotychczas najważniejszymi partnerami dwustronnej współpracy rozwojowej tego kraju były Afganistan i Gruzja, jednak podejmowano również działania w Armenii, Mołdawii, na Białorusi i Ukrainie oraz w państwach innych regionów (głównie Bliskiego Wschodu). Estonia położyła nacisk na budowanie demokracji, rządów prawa i przestrzegania praw człowieka w krajach partnerskich – zdecydowana większość estońskiej współpracy rozwojowej koncentrowała się na tych właśnie tematach. Co ciekawe, Afganistan i Gruzja zajmują również czołowe miejsca, jeśli chodzi o liczbę wniosków o azyl w Estonii, składanych przez osoby pochodzące z krajów rozwijających się. Jednak bardzo niewiele spośród tych wniosków uzyskało pozytywną decyzję. Jest to ewidentna niespójność polityki rozwojowej z polityką migracyjną: z jednej strony, Estonia wspiera demokrację i chroni prawa człowieka poprzez współpracę rozwojową, z drugiej jednak strony, przyjęła bardzo konserwatywne podejście wobec szukających azylu, którzy uciekają przed pogwałceniem swoich podstawowych praw i prześladowaniami.

W roli donora pomocy rozwojowej, Estonia zawsze przeznaczała większość swoich zasobów na działania związane z rozwojem demokracji, promocją rządów prawa i wdrażania ochrony praw człowieka. Znaczenie tych zagadnień w klarowny sposób podkreślono w najważniejszym krajowym dokumencie sektorowym, Strategii Współpracy Rozwojowej i Pomocy Humanitarnej¹, gdzie wskazano sześć priorytetowych sektorów dla estońskiej pomocy rozwojowej, jak również siedem priorytetowych krajów partnerskich pod kątem współpracy dwustronnej (Afganistan, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Ukraina). Wyjaśniono tam ponadto główne wartości i zasady kierujące estońskimi działaniami na rzecz rozwoju. Zadeklarowane fundamentalne wartości estońskiej współpracy rozwojowej to prawa człowieka, równouprawnienie płci i ochrona środowiska. Od roku 2013 (do 2015) Estonia jest również członkiem Rady Praw Człowieka ONZ. Estoński MSZ zadeklarował, że jednym z priorytetów polityki

zagranicznej kraju jest rozszerzenie zakresu obowiązywania wartości takich jak prawa człowieka, demokracja i rządy prawa. Szczególny nacisk położono na ochronę praw kobiet, dzieci i rdzennych społeczności, jako grup najbardziej narażonych, najczęściej padających ofiarą dyskryminacji². Godne pochwały jest odzwierciedlenie tego priorytetu w estońskich działaniach z zakresu współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej. Estonia regularnie wносиła dobrowolne wpłaty na rzecz Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka (UNHCR), Jednostki Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet (UN-Women), Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF), Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Kobiet (UNIFEM) oraz Inicjatywy Narodów Zjednoczonych na rzecz Edukacji Dziewcząt (UNGEI), jak również na rzecz działań forum społeczności rdzennych w ramach ONZ i rozmaitych fundacji.

Estońskie działania na rzecz PCD

Estonia nie posiada oddzielnej legislacji dotyczącej spójności polityk na rzecz rozwoju (PCD), jednak krajowa strategia współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej zawiera jasną deklarację, że w celu wsparcia współpracy rozwojowej Estonia podejmuje próby zwiększenia spójności pomiędzy obszarami polityki takimi jak polityka handlowa, polityka bezpieczeństwa, polityka badań i rozwoju, polityka środowiskowa, rolna czy migracyjna, jak również w odniesieniu do współpracy pomiędzy instytucjami we wdrażaniu tych polityk. Cel ten został dodatkowo potwierdzony poprzez udzielenie poparcia szeregowi porozumień i inicjatyw na poziomie UE i OECD.

Co więcej, krajowa strategia obejmuje finansowanie specyficznego działania na rzecz zapewnienia spójności stanowisk Estonii w odniesieniu do formułowania innych obszarów polityki, które mają wpływ na współpracę rozwojową (takich jak polityka handlowa). Jednak jedyne dotychczas przyznane przez Estonię środki w ramach tego działania stanowią opłatę członkowską (10 tys. Euro) na rzecz Międzynarodowej Organizacji Frankofonii.

Estońska polityka wobec uchodźców

Estonia udziela międzynarodowej ochrony tak samo długo jak pomocy rozwojowej. Kraj ten dołączył do Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców (1951) oraz Protokołu dotyczącego statusu uchodźców (1967) w roku 1997. Od tego czasu, do Estonii wpłynęło łącznie 439 wniosków o azyl³, z czego około połowa została złożona w ciągu ostatnich trzech lat, co świadczy o szybko rosnącym znaczeniu tego zagadnienia.

Przez te wszystkie lata, największa liczba wniosków o azyl wpłynęła do Estonii ze strony obywateli Gruzji (63 osoby), Rosji (58) i Afganistanu (36), jednak w tym rankingu wysoko plasują się również Syryjczycy (21), Białorusini (20) i Ormianie (17). Co ciekawe, kraje Partnerstwa Wschodniego UE i Afganistan są również priorytetowymi krajami partnerskimi dla estońskiej współpracy rozwojowej. W odpowiedzi na ostatnie wydarzenia w Syrii, Estonia przeznaczyła znaczącą kwotę swojej pomocy humanitarnej na rzecz złagodzenia problemów, na które napotykają syryjscy uchodźcy.

Równocześnie, statystyki i raporty organizacji pracujących z uchodźcami pokazują, że estońska polityka w odniesieniu do ludzi proszących o azyl w

związku z prześladowaniami czy zagrożeniem życia jest wysoce konserwatywna. Od 1997 Estonia udzieliła ochrony łącznie 89 osobom (w tym 18 członkom rodzin). Przykładowo, azyl zaoferowano dwóm Ormianom, trzem Gruzinom i sześciu Białorusinom, co stanowi tylko 10% wnioskujących z tych krajów. Około połowa wniosków ze strony obywateli Afganistanu uzyskuje pozytywną decyzję. Do chwili obecnej, jeden spośród ośmiu wniosków złożonych przez Syryjczyków w 2013 został pozytywnie rozpatrzony. Łącznie, Estonia jest krajem UE o najmniejszej liczbie uchodźców.

Dodatkowo, doroczny raport dotyczący praw człowieka przedstawiany przez Estońskie Centrum Praw Człowieka⁴ wskazuje, że rząd nie był aktywny we wsparciu osób starających się o azyl podczas ich pobytu w Estonii. W trakcie pobytu w ośrodku recepcyjnym (również po otrzymaniu międzynarodowej ochrony), większość usług wsparcia otrzymywanych przez szukających azylu oferowanych jest przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego na zasadach projektowych, zaś udział rządu sprowadza się głównie do finansowania części tych zadań. W ośrodku recepcyjnym, który jest położony na prowincji, szukający azylu mają problem z dostępem do pracy czy edukacji, pomocy prawnej, oferty nauki języka oraz ograniczony dostęp do podstawowych informacji dotyczących ułożenia sobie życia w Estonii. Nie ma jednolitego systemu zajmowania się pozbawionymi opieki nieletnimi, którzy starają się o azyl. Dodatkowo, jako poważne wyzwanie została wskazana niechęć lokalnych władz do pomocy w znalezieniu mieszkania czy wspieraniu integracji dla osób, którym Estonia udzieliła międzynarodową ochronę.

Obecna dyrektywa UE dotycząca warunków recepcyjnych każe krajom członkowskim umożliwić pracę osobom oczekującym na azyl po roku pobytu. Podczas gdy wiele krajów przyjęło czas oczekiwania na pracę niższy niż sześć miesięcy albo w ogóle zniósło czas oczekiwania, Estonia przyjęła maksymalny dopuszczalny okres, co w praktyce uniemożliwia jakkolwiek pracę starającym się o status uchodźcy.

Konserwatywny charakter estońskiej polityki azylowej widoczny jest również w niechęci kraju do włączenia się w inicjatywy dotyczące przesiedlania uchodźców, w tym w obrębie UE oraz przyjmowania uchodźców ze względów humanitarnych. Niechęć do udziału w programach przesiedleniowych realizowanych przez UNHCR staje się szczególnie widoczna i problematyczna w kontekście nasilającego się napływu uchodźców z Syrii i deklaracji, które podjęło kilka innych krajów członkowskich UE.

Niespójne decyzje

O ile chwalebne jest nakierowanie przez Estonię znacznej części swojej współpracy rozwojowej czy szerszej polityki zagranicznej na ochronę i promocję praw człowieka, problemem jest fakt, że polityka tego kraju wobec uchodźców nie realizuje tych samych celów. Estońska wysoce konserwatywna polityka w odniesieniu do przyznawania ochrony międzynarodowej osobom ubiegającym się o azyl ze względu na ewidentne pogwałcenie ich praw jest niespójna zarówno z krajową polityką rozwojową, jak i ogólnym podejściem do praw człowieka.

Z jednej strony, czołowi estońscy politycy wielokrotnie wyrażali swoje poparcie dla ochrony życia i godności ludzi na całym świecie. Wsparcie dla organizacji wielostronnych oraz misji pomocy humanitarnej na rzecz uchodźców stanowi potwierdzenie tych deklaracji. Z drugiej strony, Estonia w bardzo wąski sposób realizuje Konwencję Genewską, jak również wąsko interpretuje definicję ochrony subsydiarnej, choć wiele innych krajów

rozszerzyło o kwestie humanitarne kryteria będące powodem do przyznania ochrony. Choć poszukiwanie azylu wobec prześladowań jest prawem człowieka, które powinno przysługiwać każdemu niezależnie od pochodzenia, Estonia nie jest bardziej otwarta nawet dla uchodźców z krajów priorytetowych w swojej współpracy rozwojowej.

Konserwatywne podejście do uchodźców jest szczególnie niezrozumiałe w świetle faktu, że Estonia sama korzystała z pomocy innych krajów, które akceptowały jej obywateli jako uchodźców w trudnych momentach XX wieku. Dziesiątki tysięcy Estończyków doświadczyły osobiście losu uchodźcy albo znają kogoś, kto musiał opuścić kraj podczas pierwszej lub drugiej wojny światowej. Szczególnym tego przykładem jest prezydent Estonii, Toomas Hendrik Ilves, urodzony w Sztokholmie jako dziecko estońskich uchodźców, którzy uciekli przed Sowietami po drugiej wojnie światowej.

Rekomendacje

Zagwarantowanie spójności pomiędzy polityką rozwojową i polityką wobec uchodźców nie jest i nie może być traktowane jako wyłączna odpowiedzialność Ministerstwa Spraw Zagranicznych, choć bezpośrednio dotyczy to krajów rozwijających się. Przeciwnie, ta instytucja ponosi za to najmniejszą odpowiedzialność, ponieważ już teraz z sukcesem wspiera kraje rozwijające się w zakresie swojej odpowiedzialności (tj. współpracy rozwojowej). Rozwiązanie problemu tej niespójności leży głównie w gestii Ministerstwa Spraw Społecznych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Aby zwiększyć spójność estońskiej polityki wobec uchodźców z celami polityki rozwojowej Estonii i polepszyć sytuację i bezpieczeństwo ubiegających się o azyl, zalecamy, aby rząd Estonii podjął następujące kroki:

- Ustanowienie działań monitoringowych na granicy estońskiej w porozumieniu z UNHCR i Estońskim Centrum Praw Człowieka, gwarantując zgodność procedury ubiegania się o azyl z estońską legislacją azylową oraz międzynarodowymi zobowiązaniami;
- Udział w programach przesiedlania uchodźców realizowanych przez UNHCR, zwłaszcza z krajów będących priorytetowymi partnerami estońskiej współpracy rozwojowej (np. afgańscy uchodźcy w Pakistanie czy Iranie) albo dotkniętych wojną (np. Syria);
- Dostosowanie estońskiego prawa do dyrektyw UE i uznanych międzynarodowych praktyk, przy każdorazowym wzięciu pod uwagę opinii organizacji pozarządowych, zaangażowanych w odpowiedni temat, w trakcie pracy nad projektami ustaw;
- Poprawa usług oferowanych ubiegającym się o azyl w ośrodku recepcyjnym i poza nim, przy zwróceniu szczególnej uwagi na sytuację kobiet i pozbawionych opieki nieletnich;
- Stworzenie kompleksowego mechanizmu analizy i gwarancji spójności poszczególnych polityk z celami polityki rozwojowej.

Rumunia

studium przypadku /

Rumuńska współpraca rozwojowa koncentruje się na kilku rejonach geograficznych: Partnerstwo Wschodnie (Republika Mołdawii – kraj priorytetowy i główny beneficjent rumuńskiej pomocy; Gruzja; Armenia; Azerbejdżan), Afryka Północna (Egipt, Tunezja, Libia) oraz Bliski Wschód (terytoria palestyńskie, Irak i Afganistan)⁵. W odniesieniu do priorytetów tematycznych, krajowa strategia międzynarodowej współpracy rozwojowej, przyjęta w 2006, wymienia pośród obszarów wspieranych przez rumuńską oficjalną pomoc rozwojową (ODA) edukację oraz rozwój kariery i zatrudnienie⁶. Zgodnie z ostatnim krajowym raportem dotyczącym ODA, wydanym w listopadzie 2013, Mołdawia i Tunezja były dwoma głównymi beneficjentami rumuńskiej pomocy w 2012, z czego większość stanowiły stypendia dla studentów pochodzących z tych dwóch krajów⁷.

Można jednak wskazać na kilka elementów niespójności w odniesieniu do polityk krajowych (edukacyjnej i migracyjnej), które stoją w sprzeczności z celami polityki rozwojowej, jak również na problemy strukturalne (brak mechanizmów monitorowania dalszego rozwoju wydarzeń i brak strategii krajowych), co zostanie omówione w dalszej części studium przypadku.

W odniesieniu do wdrażania spójności polityk na rzecz rozwoju (PCD) w Rumunii, zgodnie z przeglądem systemów PCD w krajach członkowskich UE opublikowanym wraz z tegorocznym raportem CONCORD, Rumunia zobowiązała się politycznie do PCD i posiada mechanizmy pozwalające na wdrożenie tej idei w praktyce⁸. Z jednej strony, kwestia PCD jest przedstawiona w krajowej strategii współpracy rozwojowej jako zasada fundamentalna, która musi być brana pod uwagę w trakcie wdrażania polityki

ODA⁹. Z drugiej strony, Rumunia posiada Radę Konsultacyjną, która jest gremium międzyresortowym, mającym zapewnić koordynację pomiędzy ministerstwami odpowiedzialnymi za poszczególne obszary merytoryczne oraz spójność pomiędzy politykami krajowymi a celami polityki rozwojowej. W Radzie Konsultacyjnej reprezentowana jest platforma organizacji pozarządowych FOND, wraz z innymi interesariuszami. Co więcej, Rumunia wnosi wkład w wydawany co dwa lata raport UE na temat PCD. Mimo to, PCD nie jest wystarczająco eksponowane jako kwestia międzysektorowa, nie są ponadto podkreślane korzyści z PCD w zakresie efektywności pomocy i wkładu w osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwojowych (MDG). Ponadto, Rumunia nie posiada strategii PCD ze wskaźnikami pozwalającymi na jej monitorowanie, co nie pozwala na zapewnienie, że PCD jest właściwie wdrażane.

Migracja i edukacja: stypendia dla studentów zagranicznych pochodzących z krajów rozwijających się

Ministerstwo Edukacji Narodowej jest głównym merytorycznym ministerstwem, które sprawozdaje wydatki ODA. Przybierają one formę stypendiów i innych form wsparcia przyznawanych obywatelom krajów-beneficjentów ODA, stanowiąc około 20% raportowanej rumuńskiej pomocy rozwojowej. W 2012, Ministerstwo Edukacji Narodowej przyznało stypendia Republice Mołdawii, Republice Tunezji, Republice Serbii, Ukrainie, Republice Albanii, Królestwu Maroka, Syryjskiej Republice Arabskiej, Republice Turcji i innym krajom. Spośród nich, większość środków (12,8 mln euro - 58%) trafiło do studentów z Mołdawii, na drugim miejscu natomiast uplasowali się studenci tunezyjscy (1,2 mln euro – 5%)¹⁰. Stypendia nie są jednak oferowane studentom pochodzącym z priorytetowych krajów partnerskich; są one przyznawane według listy OECD krajów-biorców ODA¹¹. To wyjaśnia, dlaczego Serbia, która nie jest już krajem priorytetowym, zajmuje trzecie miejsce jeśli chodzi o kwotę przyznanych stypendiów, wynoszącą ok. 1 mln euro¹². Zgodnie z rezolucją rządu nr 288/1993, stypendia dla obywateli państw trzecich przyznawane są przez kilka instytucji: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Handlu i Ministerstwo Edukacji. Rezolucja wspomina o tym, że stypendia przyznawane są zgodnie z interesami polityki zagranicznej Rumunii¹³. Przykładowo, Ministerstwo Spraw Zagranicznych ma na rok 2014/2015 przyznać 85 stypendiów. Pokrywają one opłaty za naukę, koszty utrzymania i pomoc finansową dla studentów w wysokości od 65 do 85 euro. Ponadto, MSZ ustanowiło następujące tematy priorytetowe: nauki polityczne i administracyjne, nauki pedagogiczne, kultura rumuńska, dziennikarstwo, studia techniczne, ropa naftowa i gaz, nauki rolnicze, weterynaria, architektura i sztuka¹⁴. Nie jest jasne, w jaki sposób wyznaczone zostały te obszary priorytetowe: w oparciu o analizę potrzeb przeprowadzoną w krajach rozwijających się czy też w oparciu o potrzeby własnego rynku pracy Rumunii.

Elementy niespójności w politykach

DRENAŻ MÓZGÓW ORAZ BRAK PROGRAMOWANIA I MONITORINGU

Pierwszy przykład niespójności dotyczy stypendiów oferowanych studentom pochodzącym z Republiki Mołdawii, którzy po ukończeniu studiów zostają w

Rumunii albo wybierają wyjazd do Europy Zachodniej, czego skutkiem jest tzw. „drenaż mózgow” z kraju ich pochodzenia. Choć skutki te mogą być daleko idące, nie ma żadnego publicznego rachunku liczby mołdawskich stypendystów, którzy nie powracają do swojego kraju, nie ma ponadto badań dotyczących wpływu tych stypendiów na rozwój kraju partnerskiego. Według raportu wydanego przez Romanian Centre for European Policies (CRPE), studenci z Mołdawii wskazują na następujący powód, dlaczego nie chcą wracać do kraju pochodzenia (pomijając motywacje osobiste): fakt, że uzyskany przez nich dyplom w Rumunii (zwykle w zakresie nauk politycznych i administracyjnych, stosunków międzynarodowych, marketingu i reklamy oraz psychologii) nie jest przydatny na mołdawskim rynku pracy¹⁵. Co więcej, o ile mołdawscy studenci są pozytywnie nastawieni do rumuńskiego programu stypendialnego, to można się spodziewać, że mołdawskie uniwersytety uważają, że rumuńska polityka w tym zakresie im szkodzi. Według przedstawicieli uniwersytetów i urzędników Ministerstwa Edukacji Republiki Mołdawii, znaczna liczba studentów wyjeżdżających na studia do Rumunii ma wpływ na mołdawski system edukacji. Ponadto, część z nich kwestionuje celowość przyznawania tych stypendiów, które z ich punktu widzenia są raczej próbą przyciągnięcia obywateli Mołdawii przez rumuński rynek pracy, niż środkiem wsparcia dla Republiki Mołdawii w jej rozwoju¹⁶.

TRUDNY DOSTĘP DO EDUKACJI

Inny przykład niespójności dotyczy zagranicznych studentów medycyny w Rumunii, których większość pochodzi z Afryki Północnej – zwłaszcza Tunezji (1164 zarejestrowanych studentów w 2012)¹⁷. Po ukończeniu sześciu lat akademii medycznej, studenci muszą odbyć staż rezydencki w szpitalu, celem nabycia praktycznych umiejętności medycznych. Jednak zgodnie z rezolucją rządu nr 22/2009, w przeciwieństwie do obywateli Rumunii i UE/EOG, zagraniczni studenci nie mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dla takiego stażu¹⁸. Coraz częściej, podatki za staż sięgają znaczących sum, takich jak 7 700 euro rocznie na Uniwersytecie Medycznym w Iași¹⁹. Opłata stanowi barierę tym bardziej, że bardzo trudno jest zagranicznym studentom spoza UE znaleźć zatrudnienie w Rumunii. Zgodnie z rezolucją rządu nr 194/2002 dotyczącą zasad dla obcokrajowców w Rumunii²⁰ oraz rezolucją nr 56/2007²¹, obywatele zagraniczni posiadający czasowe prawo pobytu ze względu na studia muszą uzyskać pozwolenie na pracę (w zdobycie którego muszą zarówno oni, jak i pracodawcy włożyć wiele wysiłku – patrz rozdział o dostępie do rynku pracy), ponadto mogą pracować tylko w niepełnym wymiarze godzin.

Z tego względu, studentom tym jest trudno zwiększyć swoje dochody tak, aby sprostać potrzebom finansowym. W rezultacie, wielu studentów kończących studia medyczne w Rumunii wyjeżdża do Europy Zachodniej, aby tam zdobyć praktyczne doświadczenie w zawodzie²².

TRUDNY DOSTĘP DO RYNKU PRACY

Dostęp obywateli zagranicznych do rumuńskiego rynku pracy regulowany jest rezolucją rządu nr 56/2007 dotyczącą dostępu do zatrudnienia i pobytu cudzoziemców na terytorium Rumunii oraz ustawy nr 157/2011, modyfikującej i uzupełniającej akty normatywne w zakresie zasad obowiązujących cudzoziemców w Rumunii²³.

Zgodnie z powyżej wskazaną legislacją, liczba pozwoleń na pracę, które mogą być wydane cudzoziemcom jest ustalana corocznie na mocy decyzji rządu. Aby cudzoziemiec mógł zostać zatrudniony w Rumunii, muszą być spełnione wszystkie następujące warunki²⁴: miejsce pracy nie może być zajmowane przez obywatela Rumunii lub UE/EOG; kandydat musi spełniać specyficzne warunki dotyczące kwalifikacji zawodowych i doświadczenia w danej dziedzinie oraz posiadać ważne pozwolenie na pracę; kandydat musi udowodnić, że jego stan zdrowia pozwala na wykonywanie zadań na danym miejscu pracy oraz nie figuruje w rejestrze karnym; nie przekroczono liczby pozwoleń na pracę zatwierdzonej corocznie przez rząd; pracodawca wniósł wszystkie wymagane wpłaty do budżetu państwa; pracodawca faktycznie realizuje działania, których dotyczy wnioski o pozwolenie na pracę; pracodawca nie podlega karom ze względu na

niezadeklarowaną pracę. Pozwolenie na pracę wydawane jest przez Generalny Inspektorat ds. Imigracji na wniosek pracodawcy, pod warunkiem dostarczenia wszystkich wymaganych dokumentów²⁵. Aby być w stanie przedłożyć wszystkie te dokumenty, pracodawca i przyszły pracownik muszą przejść uciążliwą procedurę, która trwa około 6 miesięcy. Co więcej, pracodawca musi zapłacić ponad 500 euro podatków i spędzić długie dni na wizytach w różnych publicznych instytucjach, które wydają wyżej wymienione dokumenty. Pozwolenie na pracę jest ważne przez okres roku i może być przedłużone, jeśli pracownik kontynuuje pracę na rzecz tego samego pracodawcy w ramach indywidualnej umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony, poprzez wydłużenie pozwolenia na pobyt w Rumunii w celu pracy (wówczas pracownik musi skompletować kolejną teczkę dokumentów aplikacyjnych)²⁶. Jeśli jednak cudzoziemiec jest "pracownikiem wysoko wykwalifikowanym", procedura uzyskania pozwolenia na pracę jest prostsza; jednak prawo mówi o tym, że pensja w tej kategorii pracowników musi być równa co najmniej czterokrotności średniej pensji brutto. Jest to wymóg absurdalny, mając na uwadze, że rumuńscy pracownicy spełniający kryteria wysokich kwalifikacji nie zarabiają tak dobrze²⁷. W tej sytuacji, wielu pracodawców odmawia zatrudniania albo rezygnuje z zatrudnienia cudzoziemców, ewentualnie zatrudnia takie osoby na czarnym rynku, w którym to przypadku ich prawa do przyzwoitej płacy, bezpiecznego miejsca pracy, ubezpieczenia zdrowotnego itp. nie są przestrzegane.

Rekomendacje

W świetle powyższych wyzwań, rekomendujemy następujące działania:

- Opracowanie krajowych strategii (country strategy papers) dla zapewnienia, że stypendia zaliczane do ODA przyznawane będą w pierwszej kolejności studentom z krajów partnerskich. Te strategie krajowe powinny wymusić ocenę potrzeb krajów partnerskich na poziomie systemu edukacyjnego i rynku pracy, tak, aby oferowane były kierunki studiów pozwalające na wypełnienie luk w samodzielnym rozwoju tych krajów. Dodatkowo, strategie krajowe powinny zawierać mechanizmy monitorowania pozwalające śledzić, co dzieje się ze stypendystami po ukończeniu studiów, jak również na okresową ocenę rezultatów z punktu widzenia kraju rozwijającego się.
- Rada Konsultacyjna powinna poświęcić wystarczająco dużo czasu na poprawę koordynacji między Ministerstwem Edukacji Narodowej a Ministerstwem Spraw Zagranicznych, co pozwoliłoby na efektywne zarządzanie programem stypendialnym i dostosowaniem go do rumuńskiej współpracy rozwojowej.
- Zmiana prawa pozwalająca zagranicznym studentom studiów medycznych odbycie wymaganego stażu rezydenckiego bez konieczności płacenia podatków.

Słowacja

studium przypadku /

System oficjalnej pomocy rozwojowej Słowacji został ustanowiony w roku 2003. Dziesięć lat później, w 2013, Słowacja uznana została za wiarygodnego partnera we współpracy rozwojowej, stając się członkiem DAC OECD. Przez te wszystkie lata, kładziono nacisk na efektywność współpracy rozwojowej. Liczba państw partnerskich została zmniejszona, aby osiągnąć silniejszą koncentrację i długoterminowe partnerstwo z państwami docelowymi. Jednym z trzech krajów programowych wymienionych w średniookresowej strategii słowackiej ODA na lata 2009-2013, podobnie jak na 2014-2018, jest Kenia. Kilka słowackich organizacji pozarządowych i uniwersytetów jest tam aktywnych od ponad 18 lat.

Spójność polityk na rzecz rozwoju jest częścią słowackiego prawa dotyczącego ODA²⁸. Ministerstwo Spraw Zagranicznych uznane jest za odpowiedzialne za koordynację niezbędną do tego, aby różne krajowe polityki były spójne z celami współpracy rozwojowej. PCD jest zasadą współpracy rozwojowej odzwierciedloną w

średniookresowych strategiach ODA na lata 2009-2013 oraz 2014-2018. Mimo odpowiednich zapisów w prawie, nie stworzono funkcjonującego mechanizmu na rzecz wdrażania PCD, dlatego nie ma też systemu monitorowania, analizy i raportowania. Spójność polityk na rzecz rozwoju nie przebiła się do postaw przedstawicieli rządu.

Słowacka dwustronna współpraca rozwojowa z Kenią

W 2013, Słowackie Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Spraw Europejskich zatwierdziło strategię krajową: Słowacką Strategię współpracy rozwojowej z Kenią na okres 2014-2020 (dalej nazywaną Strategią), która jest zgodna z Wizją 2030 przyjętą przez kenijski rząd w 2008²⁹. Przez ostatnie 10 lat, słowacki rząd wsparł projekty w Kenii na łączną kwotę około 6 milionów euro. Od 2004 do 2012, słowackie organizacje pozarządowe, instytucje akademickie i badawcze, czy przedsiębiorstwa prywatne zrealizowały 33 dwustronnych projektów rozwojowych. Projekty te dotyczyły następujących sektorów: zdrowia (32%), rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich (28%), edukacji (21%), ochrony środowiska (14%) oraz infrastruktury (5%).

Strategia zawiera stwierdzenie, że ograniczenie ubóstwa i eliminacja nierówności społecznych będą siłami napędowymi słowackiej współpracy rozwojowej w Kenii. Wszystkie interwencje koncentrować się będą na wyeliminowaniu strukturalnych przyczyn ubóstwa, nierówności i wyłączenia społecznego oraz kierowane będą do najbardziej narażonych grup w kenijskim społeczeństwie. Zdefiniowano pięć priorytetów: dostęp społeczeństwa Kenii do opieki zdrowotnej (zwłaszcza dla dzieci i matek); ograniczenie bezrobocia wśród młodych; ograniczenie ubóstwa i zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego (zwiększenie produkcji rolniczej przez drobnych rolników i pracowników rolnych poprzez wprowadzenie nowoczesnych technik i technologii rolnych; zwiększenie sprzedaży produktów rolnych poprzez wsparcie konkurencyjności kraju i dostępu do rynku lokalnego oraz międzynarodowego); jak również wsparcie demokratycznego systemu politycznego, rządów prawa, dobrego rządzenia i wdrażania reform, zwłaszcza poprzez dzielenie się doświadczeniami z transformacji i reform zrealizowanych w Słowacji.

Pośród fundamentalnych kwestii ujętych w strategii znalazły się: ochrona środowiska i zmiany klimatu w kontekście ochrony środowiska, zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, oraz łagodzenie i adaptacja do zmian klimatu.

Projekt rolniczy w Kenii

Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed kenijskim społeczeństwem jest wyeliminowanie znaczących nierówności regionalnych i społecznych, jeśli chodzi o dostęp do podstawowych usług. W centralnym rejonie kraju występuje najniższy poziom ubóstwa, podczas gdy północne i wschodnie części kraju, narażone z uwagi na zmiany klimatu, dotknięte są wysokim poziomem ubóstwa³⁰.

Od 2012 Stowarzyszenie People in Peril realizuje projekt rolniczy w okręgu Kilifi. Lokalna ludność, zatrudniona głównie w sektorze rolnym jako drobni rolnicy, nie cieszy się ekonomiczną samowystarczalnością ani bezpieczeństwem żywnościowym, co wynika z niedostatecznych dochodów z działalności rolniczej. Niskie dochody w tym sektorze są silnie powiązane z niedostatkiem, jako że większość ludności na tym obszarze żyje poniżej granicy ubóstwa.

Ludzie żyjący w warunkach biedy starają się zarobić pieniądze w inny sposób, aby przetrwać, co skutkuje nadmierną eksploatacją zasobów naturalnych. Degradacja środowiska wynika z eksploatacji lasów namorzynowych, przybierającej formę nadmiernego i niezrównoważonego, nielegalnego wyrębu, skutkując stratami w różnorodności biologicznej i utratą siedlisk zwierząt morskich. Na skutek nieefektywnych technik rolniczych ludzie nie są w stanie wyprodukować wystarczającej ilości plonów dla swojego własnego utrzymania, zaś ich przychody z rolnictwa nie wystarczają, aby zrekompensować ten brak płodów rolnych. Nawet w tych gospodarstwach, gdzie żywności wystarcza, aby pokryć dzienne zapotrzebowanie na kalorie, nie jest ona zbilansowana, jeśli chodzi o zawartość witamin i minerałów. Na pożywienie w ubogich gospodarstwach składają się: kukurydza, warzywa i zboża.

Aby zwiększyć samowystarczalność ekonomiczną i bezpieczeństwo żywnościowe lokalnej ludności, Stowarzyszenie People in Peril współpracuje z lokalnym partnerem, Kwetu Training Centre for Sustainable Development, jak również z organizacjami stworzonymi przez społeczność oraz odpowiednimi kenijskimi ministerstwami i instytucjami rządowymi (służby ochrony przyrody, służba leśna) i władzami lokalnymi. Grupą docelową projektów są społeczności zamieszkujące obszary przylegające do lasów namorzynowych. Większość członków tych społeczności utrzymuje się z

rybactwa, drobnego rolnictwa oraz hodowli. Partnerstwo ma za zadanie wprowadzić nowe metody uprawy roli i zwiększyć zdolność lokalnej społeczności do ochrony i wykorzystania zasobów naturalnych, poprzez szkolenia z zakresu niskonakładowych technik rolniczych oraz zapewnienie wiedzy i umiejętności na temat alternatywnych sposobów na utrzymanie się. Ekosystemy namorzynowe i zasoby naturalne będą dzięki temu chronione, odtwarzane i wykorzystywane w sposób zrównoważony.

Niespójne decyzje

Według danych OECD i Banku Światowego, w 2011 trafiło do Kenii około 2,5 miliarda USD oficjalnej pomocy rozwojowej³¹, przy czym największymi donatorami wielostronnymi były: Bank Światowy (41%), Unia Europejska (18%) oraz Afrykański Bank Rozwoju (16%). W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju na okres 2007-2013 alokowano 399,4 miliona euro³². W lutym 2013 Republika Słowacka została członkiem Grupy Partnerstwa Rozwojowego, koordynującej zaangażowanie donatorów w Kenii.

Z jednej strony, UE i Słowacja zapewniają Kenii pomoc rozwojową mającą na celu eliminację ubóstwa i zapewnienie zrównoważonego rozwoju. Z drugiej strony, w swoich politykach podejmują kroki mające negatywny wpływ na lokalną społeczność i hamujące rozwój. W dalszych podrozdziałach przyjrzymy się dwóm takim przykładom mającym znaczenie dla Kenii – uprawie kwiatów na rynek europejski oraz plantacjom jatrofy – w powiązaniu z polityką UE dotyczącą agropaliw.

Jakie kwiaty kupujemy na Słowacji?

W 2012, UE była drugim największym partnerem handlowym Kenii. Tylko biorąc pod uwagę eksport, kraje UE miały w nim większy udział niż inni partnerzy handlowi (około 23% całkowitego kenijskiego eksportu)³³. Głównym towarem importowanym z Kenii do UE są kwiaty cięte, będące drugim głównym źródłem przychodu z rolniczej wymiany handlowej Kenii, zaraz po herbacie³⁴. Ze względu na korzystny klimat przez cały rok, Kenia stała się jednym z największych producentów kwiatów oraz jednym z ich

największych eksporterów na świecie. Niskie płace i słabe regulacje dotyczące oddziaływań ekologicznych w Kenii pozwalają na obniżenie kosztów produkcji. Choć przemysł kwiatów ciętych odgrywa istotną rolę w zapewnieniu zatrudnienia, pracownicy narażeni są na niekorzystne warunki pracy. Zastosowanie chemikaliów negatywnie wpływa na ich zdrowie, czego skutkiem są liczne choroby.

Jeziro Naivasha położone jest w odległości niecałych stu kilometrów od Nairobi. Uprawa róż w jego otoczeniu jest przykładem konfliktu między równowagą ekologiczną a interesami gospodarczymi powiązanych z przemysłem kwiatowym. Na potrzeby nawodnień jednego rodzaju kwiatu zużywane jest około 5 litrów wody dziennie. Woda pochodzi z jeziora Naivasha, którego powierzchnia zmniejszyła się o jedną czwartą, a grozi mu całkowite wyschnięcie. W przemyśle kwiatowym bezpośrednio zatrudnionych jest około 55 tys. osób, podczas gdy pośrednio zależy od niego utrzymanie 2 milionów ludzi³⁵. W pobliżu farm znajdują się nowe wioski i kolonie domów, jednak bez skutecznych systemów kanalizacji czy oczyszczalni. Ponadto, znaczne ilości wody zużywane są na potrzeby wielkoskalowej produkcji kwiatów, kosztem lokalnej populacji. Brak wody zagraża faunie i florze. W konsekwencji, ptaki żyjące nad jeziorem Naivasha są zagrożone przez chemiczne zanieczyszczenia pochodzące z farm, wymierają także ryby. Odpady i zanieczyszczenie pestycydami powodują skażenie gleby, wody i jeziora, jak również wód podziemnych³⁶.

Dostęp do wody jest prawem człowieka; jednak nie jest to oczywistość w krajach rozwijających się. W 2011, nadal 768 milionów osób pozostawało bez dostępu do ulepszonych źródeł wody pitnej³⁷. Wielu regionom Afryki brakuje zasobów wody dla drobnego rolnictwa i codziennej konsumpcji. Szacuje się, że zużycie wody w najbliższych latach będzie wzrastać.

Kenia dostarcza 25% całkowitej ilości ciętych kwiatów sprzedawanych w UE³⁸. Ta struktura importu odzwierciedlona jest również w dwustronnym handlu pomiędzy Słowacją i Kenią. W 2011, największy udział w imporcie z Kenii do Słowacji miały cięte kwiaty, stanowiąc jego 55,8%.

Nie ma wątpliwości, że kwiaty, a zwłaszcza róże, cieszą się dużym powodzeniem wśród Słowaków. Jednak prawdziwa cena róż jest wyższa niż ta, którą płacimy przy ich kupnie. Nie można jej określić w kategoriach finansowych. Łamanie praw człowieka, wysychanie jezior czy coraz bardziej

zanieczyszczone wody powierzchniowe to czynniki, które powinny być do niej wliczane. Kwiaty przywożone są do Europy, jednak zanieczyszczone środowisko zostaje w Kenii.

Dylemat dotyczący jatrofy: UE chroni czy zagraża środowisku?

W 2009 roku UE przyjęła dyrektywę dotyczącą odnawialnych źródeł energii, która ustanowiła cel 10% wykorzystania energii odnawialnej w transporcie do 2020³⁹. UE promuje agropaliwa w celu zmniejszenia emisji dwutlenku węgla z transportu. Jednak obok poważnych skutków środowiskowych, ich produkcja ma negatywne oddziaływanie społeczne i gospodarcze. Produkcja agropaliw powoduje dodatkową presję na ograniczone zasoby terenów, które mogłyby być wykorzystywane do produkcji żywności. Powoduje ona deforestację, przejmowanie ziemi i wahania cen żywności, co pogłębia ubóstwo i głód pośród narażonych społeczności krajów rozwijających się.

W październiku 2012, Komisja Europejska zaproponowała wprowadzenie ograniczenia wykorzystania agropaliw produkowanych na bazie surowców spożywczych do poziomu 5%. Parlament Europejski, pod wpływem sprzeciwu ze strony przemysłu agro- i biopaliwowego poparł ograniczenie do 6%. W grudniu 2013, krajom członkowskim UE nie udało się osiągnąć kompromisu co do limitu. Prezydencja litewska zaproponowała kompromis na poziomie 7%. Dla niektórych krajów, takich jak Belgia czy Dania, limit 7% był zbyt wysoki, z kolei dla innych, takich jak Polska czy Węgry – za niski. Ostatecznie, 7 krajów członkowskich – Belgia, Dania, Luksemburg, Węgry, Włochy, Holandia i Polska – odrzuciło zaproponowany kompromis. W obliczu zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego i powołaniem nowej Komisji Europejskiej, niewielkie są szanse na to, że negocjacje zostaną sfinalizowane przed 2015⁴⁰.

W odległości około 80 kilometrów od Kilifi, gdzie Stowarzyszenie People in Peril wspiera drobne rolnictwo i bezpieczeństwo żywnościowe, znajduje się plantacja jatrofy. Umiejscowiona w lesie Dakatcha położonym blisko nadmorskiego miasta Malindi zagraża ona rzadkim i zagrożonym w skali świata gatunkom ptaków, jak również rdzennym mniejszościom etnicznym Watha i Girima. Raport przygotowany przez Nature Kenya, Royal Society for the Protection of Birds oraz Action Aid pokazuje, że produkcja agropaliw z plantacji jatrofy może powodować nawet sześć razy większe emisje gazów cieplarnianych niż paliwa kopalne⁴¹.

Raport FAO/IFAD dotyczący bioenergii z jatrofy podkreśla, że jatrofa rośnie na nieużytkach, jednak dostrzega również fakt, że wymaga ona nadmiernego zużycia wody⁴². Warunki ograniczonego dostępu do wody mogą prowadzić do konfliktów. Ponadto, uprawy te nie są odpowiednie dla społeczności ubogich w zasoby w krajach rozwijających się. Jatrofa nie może być sadzona razem z płodami rolnymi takimi jak kukurydza ze względu na konkurencję o składniki mineralne gleby, ma ponadto ograniczone zastosowanie lokalne⁴³. Badanie przeprowadzone przez Miyuki Iyama z Centrum Agroleśnictwa w Nairobi, oparte o próbkę 260 rolników uprawiających jatrofę w różnych strefach agro-ekologicznych Kenii wykazało, że plony są bardzo niskie w warunkach rolnictwa kenijskiego, dlatego też jatrofa nie powinna być uprawiana przez drobnych rolników w tym kraju⁴⁴. Autor stwierdza, że rolnicy nie posiadali wiedzy o właściwej uprawie roślin, a sadzenie jatrofy jest bardzo ryzykowne dla rolników produkujących na własne potrzeby⁴⁵.

Szacuje się, że UE zużywa obecnie około 36 mln hektarów gruntów w krajach rozwijających się⁴⁶. Czy to w Kenii czy w innych krajach rozwijających się, ziemię wykorzystywane są na produkcję agropaliw, często przez firmy europejskie, co negatywnie wpływa na społeczności lokalne i zrównoważony rozwój.

Rekomendacje

Niniejsze studium przypadku pokazuje, jak istotne jest patrzeć na współpracę rozwojową w szerszym kontekście. Słowacja wspiera drobnych rolników w niektórych regionach Kenii i przyczynia się do bezpieczeństwa żywnościowego, jednak jest równocześnie aktorem polityk międzynarodowego handlu i agropaliw UE, które mają negatywne konsekwencje dla celów polityki rozwojowej.

Słowacka platforma NGDO proponuje następujące kroki:

- Zastosowanie się do rekomendacji OECD dotyczących spójności polityk na rzecz rozwoju zawartych w specjalnym przeglądzie Słowacji przeprowadzonym przez DAC⁴⁷ (i. zobowiązanie polityczne i polityczne oświadczenia; ii. mechanizmy koordynacji polityki; iii. systemy monitorowania, analizy i raportowania).
- Wykorzystanie statusu Komitetu Koordynacyjnego ODA do wzmocnienia dyskusji nad PCD. W konsekwencji, stworzenie grupy między departamentalnej obejmującej właściwe ministerstwa, gdzie istotne decyzje podejmowane są na poziomie departamentów.
- Stworzenie Zewnętrznego Ciała Doradczego dostarczającego przykładów niespójności z krajów rozwijających się (organizacje pozarządowe, uniwersytety, instytucje badawcze i in.).
- W celu rozpoczęcia wdrażania PCD w praktyce, wybór kilku polityk wpływających na cele polityki rozwojowej i stworzenie punktów kontaktowych we właściwych ministerstwach (tj. Ministerstwie Środowiska, Ministerstwie Rolnictwa i Ministerstwie Gospodarki, następnie zaś w innych).
- Zapewnienie koordynacji spójności polityk na rzecz rozwoju przez Departament Rozwoju i Pomocy Humanitarnej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Spraw Europejskich oraz zapewnienie wystarczających zasobów ludzkich dedykowanych PCD.
- Wykorzystanie potencjału Ambasady Słowackiej w Kenii (dostarczanie informacji zwrotnych nt. kwestii powiązanych z PCD, wzmocnienie dialogu z lokalnymi interesariuszami nt. oddziaływania polityki UE, wzmocnienie współpracy dot. PCD z EEAS), jak również potencjału innych ambasad w krajach rozwijających się oraz Słowackiej Agencji Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej.
- Włączenie rozdziału nt. wdrażania PCD do Informacji nt. ODA za poprzedni rok.
- Zwiększenie zainteresowania polityków – członków Rady Narodowej Republiki Słowackiej oraz Parlamentu Europejskiego – agendą PCD.
- Zwiększenie zainteresowania konsumentów pochodzeniem kupowanych przez nich towarów i rozbudzenie refleksji nad powiązanymi kosztami gospodarczymi, środowiskowymi i ludzkimi.
- Wykorzystanie trwających przygotowań do objęcia przez Słowację prezydencji w Radzie UE w 2016 na rzecz podniesienia znaczenia PCD na agendzie politycznej.

Polska

studium przypadku /

Polska wsteczna polityka klimatyczna – uderzająca niespójność z celami współpracy rozwojowej

Polska legislacja w jasny sposób określa ogólne cele i zasady wdrażania polityki współpracy rozwojowej. Ustawa o współpracy rozwojowej (podpisana w 2011) wskazuje, że istotą pomocy rozwojowej jest wsparcie krajów w potrzebie i pomoc ta powinna być ukierunkowana w sposób pozwalający na ograniczenie ubóstwa i tworzenie długofalowego dobrobytu społeczno-gospodarczego. Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2012-2015 powtarza te zasady, stwierdzając, że Polska dąży do stałej poprawy zdolności gospodarczych, społecznych i politycznych krajów rozwijających się, jak również ich społeczeństw i obywateli (odnosząc się do Deklaracji ONZ o Prawie do Rozwoju z 1986).

Rzeczywistość polskiej polityki dotyczącej współpracy rozwojowej wygląda nieco inaczej. Po bliższym przyjrzeniu się krajowym politykom dotyczącym innych obszarów, łatwo zauważyć sprzeczności ze wspomnianymi wcześniej celami polityki rozwojowej. Dlatego też organizacje pozarządowe zajmujące się tą dziedziną – skupione w Grupie Zagranica – już od dłuższego czasu aktywnie upominają się o wzmocnienie spójności polityk na rzecz rozwoju (PCD).

Choć krajowa ustawa o współpracy rozwojowej zapewnia podstawy dla PCD, zobowiązując każde ministerstwo wydające fundusze na działania z zakresu współpracy rozwojowej do konsultacji z

Ministrem Spraw Zagranicznych (który z kolei ma obowiązek doradzania w procesie tworzenia rządowych programów i strategii istotnych z punktu widzenia polityki rozwojowej), można wskazać na kilka ewidentnych przykładów braku spójności.

W wyniku ankiety przeprowadzonej pośród organizacji członkowskich Grupy Zagranica nt. 'sprzecznych' polityk, najczęściej wskazywano następujące ich obszary (kolejność przypadkowa): (1) polityka wizowa wobec krajów Partnerstwa Wschodniego, (2) polityka dotycząca infrastruktury transportowej (również w kontekście krajów Partnerstwa Wschodniego), (3) planowane polityki

handlowe i inwestycyjne nakierowane na kilka krajów Afryki Subsaharyjskiej oraz – bardziej na poziomie UE – (4) Wspólna Polityka Rolna (w kontekście prawa do żywności i bezpieczeństwa żywnościowego) i (5) polityka klimatyczna.

Polska oficjalna polityka klimatyczna (czy też, ujmując to bardziej precyzyjnie, polskie stanowisko w tych kwestiach w trakcie dyskusji o klimacie i energii na poziomie UE) jest prawdopodobnie tą sprzecznością, którą jest najbardziej widoczna na poziomie globalnym. Z perspektywy polskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego zajmujących się współpracą rozwojową, jest to również prawdopodobnie najbardziej kontrowersyjna kwestia, biorąc pod uwagę cele polityki rozwojowej. Patrząc wstecz na ostatnie 2 lata, można śmiało powiedzieć, że Polska jest krajem blokującym ogólnounijne progresywne stanowisko wobec wyzwań zmian klimatu.

Przed przejściem do opisu polityki klimatycznej Polski, warto przyrzeć się samemu problemowi zmian klimatu i jego związkom z pomocą rozwojową. Zmiany klimatu są w samym centrum zagadnień polityki rozwojowej, takich jak walka z ubóstwem, zrównoważony rozwój czy osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju. Sama kwestia zwalczania globalnego ubóstwa nie może być dyskutowana w oderwaniu od przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Bezpośrednie i pośrednie skutki zwiększonych emisji dwutlenku węgla (w tym nieprzewidywalne powodzie, opady, pustosynnienie i susze, jak również ogólnie bardziej ekstremalne schematy pogodowe i podnoszenie się poziomu morza) mają negatywny wpływ na obecny i przyszły poziom dobrobytu ludzi. Co istotne, występuje nierównomierna "alokacja" tych negatywnych konsekwencji pomiędzy krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się. Innymi słowy, skutki zmian klimatu dotkną nieproporcjonalnie mocno ludzi żyjących w ubóstwie, gdyż kraje rozwijające się mają mniejsze zdolności do adaptacji do zmian klimatu. Zjawiska te obejmują (1) skutki zdrowotne dla ludności zamieszkującej regiony tropikalne (takie jak ryzyko malarii, choroby związane z zanieczyszczoną wodą) (2) niedobory żywności (ekstremalna pogoda powodująca załamanie lokalnego i regionalnego rolnictwa, prowadzącego do głodu i migracji), (3) bezpieczeństwo wodne (coraz większe niedobory wody), (4) większe nasilenie klęsk żywiołowych (w największym stopniu oddziałujących na biednych), (5) podnoszenie się poziomu mórz (potencjalnie generujące "uchodźców klimatycznych", nasilające konflikty o zasoby, itp.). Te wszystkie kwestie bezpośrednio łączą się z obszarami działań w ramach współpracy rozwojowej.

W odniesieniu do powyżej wspomnianych ryzyk związanych ze zmianami klimatu, widoczne są w jasny sposób dwie kwestie: po pierwsze, polityka klimatyczna musi być "przymocowana" do polityki współpracy rozwojowej; po drugie, prowadzenie procesu ograniczania globalnego oddziaływania emisji gazów cieplarnianych powodowanych przez człowieka jest odpowiedzialnością krajów bardziej zamożnych.

Patrząc na niedawną historię zaangażowania Polski w dyskusje o działaniach związanych z klimatem i energią na poziomie europejskim, wyłania się raczej zniechęcający obraz. W czerwcu 2012 Polska udaremniła jednogłośnie podjęcie decyzji przez 27 krajów UE dotyczącej akceptacji strategii ograniczenia emisji dwutlenku węgla do 2050 (w ramach której postawiono cel ograniczenia do 2050 emisji aż o 95% w stosunku do poziomu z 1990). Polska również miała zastrzeżenia do wniosków z badań przeprowadzonych przez Komisję Europejską, zgodnie z którymi UE mogłaby ograniczyć emisje o co najmniej 25% do 2020 tylko realizując ustanowiony już cel dotyczący oszczędności energii. Co więcej, Polska ma plany "przedłużenia" wykorzystania węgla poprzez plany budowy dwóch dużych, nowych bloków o mocy 900 MW w istniejącej elektrowni w Opolu. Łącznie te wszystkie wydarzenia, wraz z generalnie negatywną opinią na temat wyników niedawnej dorocznej konferencji klimatycznej ONZ, której gospodarzem w tym roku był polski rząd (obok innych kwestii, w tym samym czasie zorganizowano duże wydarzenie promujące przemysł węglowy, gdzie przemowę wygłosił przewodniczący polskiej delegacji klimatycznej), nie dają wiele nadziei na zmianę polskiego stanowiska.

Podstawowym argumentem zwolenników obecnego stanowiska Polski wobec polityki klimatycznej UE jest konieczność doprowadzenia do globalnego porozumienia dotyczącego redukcji emisji przy pełnym udziale najważniejszych partnerów spoza UE. Innymi słowy, jednostronne działania UE na rzecz redukcji emisji nie mają większego sensu, ponieważ zostaną zneutralizowane przez carbon leakage (ucieczkę emisji – przeniesienie wysokoemisyjnego przemysłu do krajów nie posiadających wiążących zobowiązań). W rzeczywistości, problem tkwi w braku zdolności do transformacji polskiej gospodarki z gospodarki zależnej od węgla w kierunku bardziej zdywersyfikowanej pod względem miksu energetycznego. Polska produkuje ponad 90% swojej energii elektrycznej z węgla, w związku z czym podnoszone są obawy, że tak surowe limity emisji doprowadziłyby do wyższych cen, przekładających się na negatywne konsekwencje dla całej gospodarki. Po drugie,

pojawia się argument dotyczący bezpieczeństwa narodowego, jeśli alternatywą miałyby być zwiększona zależność od bardziej przyjaznego dla ochrony klimatu gazu ziemnego, który musiałby być importowany z Rosji.

Te argumenty wydają się być uzasadnione, jednak tylko wtedy, jeśli zignorujemy fakt, że Polska nie podejmuje wystarczającego wysiłku w zakresie tworzenia nowej legislacji czy wdrażania działań, które pozwoliłyby jej odejść od gospodarki zależnej od węgla. Liczne badania pokazują, że Polska posiada znaczący potencjał redukcji emisji dzięki efektywności energetycznej (zwłaszcza w sektorach budownictwa i transportu) czy wprowadzania technologii energii odnawialnej na szerszą skalę. Brakuje jednak wystarczających zachęt do takich działań. Jeden z przykładów z ostatnich miesięcy: jak wykazały polskie organizacje ekologiczne, niedawne poprawki do krajowego prawa energetycznego nie rozwiązały kwestii priorytetowego dostępu odnawialnych źródeł energii do sieci, zarówno w odniesieniu do przyłączy, jak i przesyłu energii (co może poskutkować znaczącymi karami ze strony Komisji Europejskiej za brak należytego wsparcia dla rozwoju energii odnawialnej).

Dodatkowo, przybliżając się bardziej do tematyki współpracy rozwojowej, warto przyrzeć się konkretnemu przykładowi niespójności; przykładowi, który dotyczy tzw. mechanizmu Fast Start. Zgodnie z postanowieniami z Konferencji Klimatycznej ONZ w Kopenhadze z 2009, kraje rozwinięte mają zapewnić nowe i dodatkowe finansowanie dla wspomnianych wyżej działań, w ramach tzw. Fast Start Financing (FSF), na całkowitą kwotę 30 miliardów USD w latach 2010-2012. UE zobowiązała się do przeznaczenia 7,2 miliarda w ramach tego planu finansowego w latach 2010-2012. Kwota ta powinna obejmować również polski wkład w formie środków finansowych, które byłyby dodatkowe w stosunku do obecnych zobowiązań pomocowych. Niestety, informacje uzyskane przez Grupę Zagranica z Ministerstwa Finansów i Ministerstwa Środowiska w ciągu dwóch ostatnich lat pokazują, że Polski wkład w mechanizm FSF tak naprawdę pochodzi z puli polskiej oficjalnej pomocy rozwojowej. Stoi to w oczywistej sprzeczności z deklaracjami Porozumienia z Kopenhagi i prowadzi do wniosku, że projekty Fast Start Financing w rzeczywistości nie zostały wdrożone.

Rekomendacje

Grupa Zagranica i jej organizacje członkowskie zamierzają przyglądać się kwestii PCD bardzo uważnie w nadchodzących latach. Choć funkcjonują już (w pewnym stopniu) ramy prawne, istnieje ewidentny rozdźwięk między deklaracjami dotyczącymi PCD a rzeczywistymi działaniami. Dużo pozostało w tej kwestii do zrobienia. Grupa Zagranica przedstawia kilka rekomendacji, które nie ograniczają się tylko do polityki klimatycznej; odnoszą się do generalnej potrzeby zapewnienia spójnych polityk.

- **Należy utworzyć w parlamencie stałą podkomisję do spraw współpracy rozwojowej, która byłaby ciałem podnoszącym rangę dyskusji na temat spraw zagranicznych Polski, jednocześnie zapewniając uwzględnienie perspektywy spójności i współpracy na rzecz walki z ubóstwem na świecie.**
- **Ww. podkomisja powinna przeprowadzać cykliczne przeglądy polskich polityk oraz wydawać rekomendacje dla rządu i służby cywilnej w tym zakresie.**
- **Polska administracja powinna także wypracować efektywne mechanizmy zapewniające działanie zgodne z zasadami PCD, które funkcjonowałyby zarówno w obrębie jak i pomiędzy poszczególnymi ministerstwami i agencjami rządowymi.**
- **Priorytetem jest stałe podnoszenie świadomości na temat PCD pośród urzędników oraz decydentów.**

Czechy

studium przypadku /

Czeska współpraca rozwojowa oraz spójność polityki na rzecz rozwoju

Czeska współpraca rozwojowa przechodzi transformację od roku 2007, kiedy to czeskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wystąpiło do DAC OECD o przeprowadzenie pierwszego specjalnego przeglądu czeskiego systemu ODA⁴⁸. Przed 2010 czeski system ODA był zarządzany (w dosyć niespójny sposób) przez dziewięć różnych ministerstw, natomiast od 2010 głównym koordynatorem odpowiedzialnym za rozwijanie polityki współpracy rozwojowej stało się MSZ⁴⁹. Ministerstwo to odpowiedzialne jest za politykę, programowanie, zamawianie ewaluacji oraz ogólną koordynację czeskiej współpracy rozwojowej. Głównym podmiotem wdrażającym jest Czeska Agencja Rozwojowa. W maju 2013 Republika Czeska stała się członkiem OECD DAC.

W Czechach funkcjonuje szereg oficjalnych ustaw i strategii odnoszących się do współpracy rozwojowej. Głównym dokumentem zapewniającym prawną stabilność współpracy rozwojowej, ustanawiającym ogólny cel oraz zasady, podział ról pomiędzy instytucjami państwowymi, jak również zasady finansowania, jest Ustawa o współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, jak również Strategia współpracy rozwojowej Republiki Czeskiej na lata 2010-2017, zatwierdzona w 2010⁵⁰. Kluczowym dokumentem strategicznym i politycznym, ustanawiającym cele tematyczne, wyjaśniającym motywację, priorytety (geograficzne, sektorowe, interdyscyplinarne) oraz treści współpracy rozwojowej jest właśnie Strategia współpracy rozwojowej 2010-2017.

Prawne podstawy dla spójności polityk na rzecz rozwoju (PCD) są słabo określone, jednak istnieją trzy dokumenty wspominające o PCD i pozwalające instytucjom rządowym odnieść się do związanych z tym wyzwań. Należy wśród nich wymienić: Strategię współpracy rozwojowej 2010-2017, Statut Rady Współpracy Rozwojowej z 2009 oraz Zasady współpracy rozwojowej z 2004. Ustawa o współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej nie odnosi się do PCD, ponieważ miałyby to być sprzeczne z obowiązującą ustawą kompetencyjną, przypisującą wszystkim instytucjom rządowym jasne i wyłączne kompetencje. Instytucją działającą jako międzyresortowe ciało doradcze dla MSZ, która powinna zapewnić lepszą koordynację o spójności współpracy rozwojowej z innymi politykami, jest Rada Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej.

Czeska współpraca dwustronna z Etiopią a rolnictwo

Etiopia jest obecnie jedynym krajem afrykańskim spośród krajów priorytetowych czeskiej współpracy rozwojowej. Zgodnie z wieloletnim programem współpracy pomiędzy Republiką Czeską a Etiopią na lata 2012-2017, jak również z podpisanym porozumieniem o współpracy, czeska bilateralna współpraca rozwojowa koncentruje się na sektorach edukacji, zdrowia, zaopatrzenia w wodę i sanitacji, rolnictwa oraz ochrony środowiska w Etiopii. Pod względem geograficznym, czeska współpraca rozwojowa obecna jest w regionie Southern Nations, Nationalities and People's Region (SNNPR) oraz w pobliżu stolicy, Addis Ababy. W regionie Somali wdrażane są czeskie projekty humanitarne dotyczące przedłużającego się kryzysu⁵¹.

W 2012 Etiopia była piątym w kolejności największym odbiorcą czeskiej pomocy dwustronnej (3,1 miliona USD, tj. 4,67% dwustronnej ODA Czech). Największa część tej dwustronnej pomocy trafiła do sektora rolnictwa. Czeska pomoc rozwojowa w sektorze rolniczym w Etiopii koncentruje się na zarządzaniu zasobami naturalnymi, w tym ochronie gleby oraz wprowadzaniu pośród lokalnych społeczności alternatywnych, zrównoważonych źródeł utrzymania oraz źródeł energii⁵².

Rolnictwo jest kluczowym sektorem gospodarki w Etiopii, odpowiedzialnym za 46,6% PKB tego kraju oraz 90% eksportu⁵³. Produkcja zbóż stanowi 3/4

produkcji rolniczej⁵⁴. 35% ludności Etiopii cierpi jednak w skutek niedożywienia⁵⁵, zaś aż 2,5 miliona ludzi potrzebuje pomocy żywnościowej⁵⁶.

95% rolniczego PKB Etiopii wytwarzane jest przez 12,7 miliona drobnych rolników, którzy utrzymują się w oparciu o mało odporne, uzależnione od opadów deszczu gospodarstwa⁵⁷. Drobni rolnicy stanowią największą część ubogiej ludności w Etiopii. Są mocno narażeni na braki żywności, a ich sytuację pogarszają dodatkowo takie czynniki presji jak: degradacja gleby, wzrost populacji, brak stabilnych praw do gruntów, ograniczona powierzchnia dostępnego gruntu, wysokie bezrobocie, kłęski żywiolowe, jak również niestabilny rynek światowy⁵⁸. Szczególnie narażone są gospodarstwa domowe prowadzone przez kobiety⁵⁹.

40% etiopskich gospodarstw domowych postrzega ograniczoną powierzchnię dostępnych gruntów rolnych jako główną przyczynę stagnacji produktywności rolniczej⁶⁰. Zgodnie z etiopską konstytucją, ziemia jest "nierozdzielnie wspólną własnością narodów, narodowości i ludów Etiopii"⁶¹. Konstytucja gwarantuje prawo alokowania gruntów na rzecz dorosłych etiopskich chłopów przez państwo, bezpłatnie, pod warunkiem jednak, że są one dostępne⁶². Ponieważ jednak brakuje ziemi, ponad połowa drobnych rolników uprawia działki o powierzchni 1 ha lub mniejszej⁶³.

Projekt rolniczy finansowany przez czeskie MSZ⁶⁵

Celami projektu "Promocja rozwoju doradztwa rolniczego w Etiopii" są: wkład w zapewnienie zrównoważonych źródeł utrzymania małym rolnikom, ochrona zasobów naturalnych oraz dywersyfikacja dużych agro-ekosystemów w SNNPR. Ogólnym celem jest zwiększenie efektywności doradztwa rolniczego dla małych gospodarstw rolnych w okręgach Sidama i Gedeo regionu SNNPR, w tym zwiększanie świadomości co do nowych trendów w rolnictwie. Bezpośrednią grupą docelową są pracownicy dwunastu wybranych ośrodków szkolenia rolników, których rolą jest rozpowszechnianie intensywnych technologii i uprawy plonów pośród drobnych rolników. Beneficjentami końcowymi jest około 1000 drobnych rolników i ich rodzin.

Cel projektu jest zgodny z narodowymi priorytetami Etiopii dotyczącymi wzrostu gospodarczego, ograniczenia ubóstwa na obszarach wiejskich oraz zwiększenia ogólnej produkcji rolnej, której w tym kraju występuje niedobór, zgodnie z Planem Wzrostu i Transformacji na okres 2010/11-2014/15⁶⁵.

Etiopska polityka rolna a przejmowanie ziemi

Przejmowanie ziemi (land grabbing) to zjawisko długoterminowego przejmowania dużych połaci gruntów w ubogich krajach (od dziesiątków tysięcy do setek tysięcy hektarów), w formie dzierżawy lub kupna, przy czym dominującą rolę odgrywają prywatni lub publiczni inwestorzy z krajów bogatszych. Do krajów w największym stopniu objętych tym procederem należą kraje Afryki subsaharyjskiej, w tym Etiopia⁶⁶.

Etiopski Plan Wzrostu i Transformacji na lata 2010/11-2014/15 podkreśla znaczenie rolnictwa jako głównej siły napędowej rozwoju kraju i wzrostu gospodarczego. Z jednej strony, przywołuje on znaczenie rozwoju drobnego rolnictwa, który mógłby pomóc ograniczyć i wyeliminować chroniczne narażenie drobnych rolników na niedobory żywności i kłęski żywiolowe⁶⁷. Z drugiej strony jednak, podkreśla konieczność zwiększenia ilości eksportowanych płodów rolnych o wysokiej wartości oraz rozwoju rolnictwa wielkoskalowego⁶⁸. Pytanie brzmi, czy faktycznie rozwój gospodarczy generowany przez wysokiej wartości płody rolne i wielkie gospodarstwa jest kluczowy dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego pośród ubogich rolników, czy może zaowocuje zyskami dla wąsko wyspecjalizowanego, wielkoskalowego rolnictwa nastawionego na eksport, upraw kwiatów czy też dla producentów agropaliw. Niezależnie od tego jaka jest odpowiedź, dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju kluczowa pozostaje produkcja podstawowych produktów żywnościowych.

Zgodnie ze swoją strategią industrializacji w oparciu o rolnictwo, Etiopia jest bardzo atrakcyjnym krajem dla wielkich inwestycji w grunty rolne. Rząd oferuje ogromne połacie ziemi po bardzo niskich cenach, wraz z pięcioletnim zwolnieniem podatkowym⁶⁹. Według International Land Coalition, od 2000 do 2012 zatwierdzone zostało w Etiopii 56 wielkoskalowych (tj. większych niż 200 ha) inwestycji w grunty rolne, na całkowitej powierzchni wynoszącej aż 2,4 mln ha⁷⁰. Od 2006 sektorami, w których dokonywano największych inwestycji były: uprawa kwiatów, intensywne uprawy roślin, uprawa żywności, hodowla zwierząt na mięso oraz agropaliwa⁷¹. Zgodnie z dostępnymi etiopskimi danymi, przejęcia gruntów w wyniku bezpośrednich inwestycji zagranicznych koncentrują się w regionach o bardziej żyznych ziemiach, bądź z lepszym dostępem do rynku, takich jak Amhara, Oromia i Benshangul⁷². Wszystkie inwestycje zagraniczne stanowią własność prywatną⁷³. Oficjalnie, rząd twierdzi, że inwestorom są oddawane tylko niezajmowane przez nikogo albo w niewielkim stopniu użytkowane tereny, zaś

mieszkańcy alokowanych terenów otrzymują kompensację. Problem tkwi w tym, że nie ma oficjalnej definicji „niezajmowanego” albo „nieodstatecznie użytkowanego” gruntu, dlatego też często inwestorom udostępniane są pastwiska, łąki, lasy czy ciekły wodne wykorzystywane przez lokalne społeczności, choć nie aktywnie zajmowane czy uprawiane⁷⁴.

Ogólnie rzecz biorąc, trudno jest ocenić oddziaływanie wielkoskalowych inwestycji w grunty rolne na drobnych etiopskich rolników, ponieważ na temat tych inwestycji dostępnych jest niewiele wiarygodnych danych, jak również jest zbyt wcześnie w większości przypadków, aby ten wpływ należyte ocenić. Niemniej jednak, w oparciu o dostępne dane, nie można stwierdzić, że Etiopczycy żyjący na obszarach, gdzie dokonano inwestycji, odnieśli z nich korzyści, które byłyby zgodne z rządowym celem zrównoważonego rozwoju drobnego rolnictwa. Nie ma również dowodów na to, że zrealizowano w ten sposób któryś z szerszych celów polityki rozwoju, takich jak tworzenie miejsc pracy, rozwój infrastruktury, transfer technologii, czy zwiększenie zarobków w obcych walutach⁷⁵. Przeciwnie, zwiększona presja i konkurencja o grunty, zwłaszcza o żyzne ziemie na obszarach wiejskich mogą jeszcze bardziej pogorszyć dostęp biednych i głodujących ludzi do zasobów naturalnych, od których zależy ich bezpieczeństwo żywnościowe i utrzymanie⁷⁶.

Stanowisko Republiki Czeskiej w sprawie biopaliw na forum UE

Przemysł agropaliwowy jest w Etiopii bardzo aktywny, choć reprezentuje tylko 2% całego sektora rolniczego i ma udział 6% w transakcjach dotyczących gruntów. Większość terenów zajmowanych na potrzeby upraw agropaliw (takich jak jatrofa, rącznik pospolity, olej palmowy) w Etiopii to wielkoskalowe farmy lub tereny leśne, ponieważ rozdrobnione czy

zdegradowane grunty nie przyniosłyby odpowiedniego zysku z inwestycji. Wraz ze wzrostem skali upraw nasila się konflikt pomiędzy zasobami służącymi do produkcji żywności i energii⁷⁷.

Firmy europejskie są istotnymi graczami w etiopskim przemyśle agropaliwowym⁷⁸. Oznacza to jasną sprzeczność między współpracą rozwojową UE, wspierającą bezpieczeństwo żywnościowe drobnych rolników, a europejskimi inwestycjami zagranicznymi w Etiopii w uprawę agropaliw, w duchu rozwoju konkurencyjnej gospodarki Europy opartej o odnawialne źródła energii. W szerszym kontekście, europejskie inwestycje w biopaliwa w Etiopii nie są nakierowane na ułatwienie etiopskim producentom dostępu do lokalnego rynku, lecz raczej na promowanie interesów europejskich inwestorów na rynku globalnym. Mimo to, pojawiają się głosy krytyczne dotyczące celowości polityki UE dotyczącej energii z agropaliw oraz jej potencjalnie negatywnego wpływu na wahania światowych cen żywności, wahania cen energii i emisje gazów cieplarnianych generowane przez cały cykl życia agropaliw⁷⁹.

Jako kraj członkowski Unii Europejskiej, Republika Czeska jest współodpowiedzialna za monitorowanie skutków wprowadzenia wiążącego celu UE dotyczącego zwiększenia udziału agropaliw (określonego w dyrektywie dotyczącej produkcji energii ze źródeł odnawialnych z kwietnia 2009⁸⁰) dla warunków życia drobnych etiopskich rolników w kontekście przejmowania gruntów. Czechy należą jednak do grupy krajów członkowskich UE, które niedawno sprzeciwiły się reformie unijnej polityki agropaliwowej, która doprowadziłaby do ograniczenia stosowania agropaliw pierwszej generacji (pochodzących z upraw żywnościowych) w transporcie w krajach UE. Czechy są również sceptyczne w kwestii zaadresowania kwestii pośredniej zmiany użytkowania gruntów (ILUC), mogącej być skutkiem produkcji paliw z surowców żywnościowych, które to skutki mogą wystąpić w większym stopniu w krajach rozwijających się niż na obszarze UE⁸¹.

Rekomendacje

Pośród kluczowych kwestii, do których należy się odnieść, aby wzmocnić bezpieczeństwo żywnościowe drobnych etiopskich rolników w kontekście przejmowania ziemi wywołanego uprawą agropaliw należy wymienić prawa człowieka, zarządzanie gruntami i prawa do gruntów, jak również transparentność.

Kluczowe rekomendacje dla Czech:

- Ponowne przemyślenie stanowiska odnośnie polityki agropaliwowej UE, wsparcie reform prowadzącej do ograniczenia do roku 2020 stosowania paliw pierwszej generacji (z produktów żywnościowych) w transporcie, jak również wsparcie objęcia firm z UE obowiązkiem sprawozdawczości w zakresie ILUC;
- Wsparcie badań nad zaawansowanymi agropaliwami.

Słowenia

studium przypadku /

Krajowy kontekst PCD

Słowenia dołączyła do klubu donorów współpracy rozwojowej dziesięć lat temu, kiedy to w pełni już dostrzeżono znaczenie spójności polityk na rzecz rozwoju. Z jednej strony, mogłoby to oznaczać, że PCD zostało już odzwierciedlone jako jedna z podstawowych zasad współpracy rozwojowej. Z drugiej strony, współpraca rozwojowa musi jeszcze zostać uznana przez wszystkie szczeble za ważną dziedzinę polityki. Słowenia poczyniła znaczące kroki w dobrym kierunku, pozostaje jednak wciąż mnóstwo pracy, zanim zasady PCD zostaną wcielone w życie.

Słowenia przeszła specjalny przegląd partnerski OECD w roku 2011, który podkreślił znaczenie zwiększenia nacisku na spójność w słoweńskiej współpracy rozwojowej. Raport wezwał do przyjęcia mocniejszej orientacji na rezultaty w programowaniu pomocy, w oparciu o jasno zdefiniowany zestaw celów. Międzyresortowe ciało robocze, w skład którego wchodzi wysokiego szczebla przedstawiciele wszystkich ministerstw, zostało zidentyfikowane jako dobry fundament dla dalszych prac związanych z PCD, które musi lepiej zdefiniować swoją rolę i być lepiej wykorzystywane⁸².

W 2010 do systemu słoweńskiej współpracy rozwojowej wprowadzono wieloletnie Plany działań rządowych. Zmieniły one rolę MSZ, które teraz nie tylko zbiera dane statystyczne dotyczące ODA, ale ma znacznie większą rolę w programowaniu. Był to istotny krok do lepszej koordynacji i spójności na poziomie krajowym. Dziś można mówić o spójności pomiędzy poszczególnymi projektami i programami

słoweńskiej współpracy rozwojowej. Pozostaje jednak paląca potrzeba zapewnienia spójności pomiędzy poszczególnymi politykami zagranicznymi, aby zapewnić zrozumienie co do tego, że polityki wewnętrzne mają zewnętrzne skutki dla krajów rozwijających się.

Poziom zrozumienia i przypisywanego znaczenia PCD znacząco się różni wśród decydentów. Dyrekcja do spraw współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej w MSZ dysponuje relatywnie dużą wiedzą w temacie i w przeszłości podejmowała już działania na rzecz zwiększenia świadomości w tej dziedzinie na poziomie międzyresortowym. Niestety, współpraca rozwojowa nie znajduje wysokiego miejsca na agendzie decydentów, dlatego niewiele poświęca się temu zagadnieniu uwagi w ministerstwach odpowiedzialnych za poszczególne sektory. W konsekwencji, Słowenia często opowiada się za PCD na forach międzynarodowych, jednak nie udaje jej się zapewnić przełożenia tego priorytetu na poziom krajowy.

Migracja i rozwój

Migracje ludzi są zjawiskiem, które istniało przez całą historię, natomiast uległo intensyfikacji wraz z rozpoczęciem industrializacji oraz osiągnęło jeszcze większe natężenie w dobie globalizacji. W ciągu ostatnich lat pojawiło się znacznie więcej badań na temat wpływu migracji na rozwój, co zaowocowało pewnymi korzyściami dla ram polityki na poziomie globalnym, europejskim i krajowym. Choć powiązanie to zostanie jeszcze zapewne lepiej zbadane, istnieją dowody na to, że migracja ma istotny wpływ na ograniczenie ubóstwa migrantów i ich krewnych, którzy pozostają w kraju pochodzenia. W celu osiągnięcia maksymalnych korzyści tego typu, kluczowym jest zapewnienie synergii pomiędzy polityką rozwojową a polityką migracyjną.

INICJATYWA NA RZECZ MIGRACJI I ROZWOJU

Inicjatywa na rzecz migracji i rozwoju, CoMiDe, to projekt mający na celu doprowadzenie do spójności polityk migracyjnych i rozwojowych na poziomie europejskim oraz w czterech krajach UE: Słowenii, Słowacji, Austrii i Włoszech. Dodatkowo, celami CoMiDe są:

- zwiększenie świadomości społecznej odnośnie kwestii migracyjnych i rozwojowych;
- intensyfikacja współpracy pomiędzy NGO a organizacjami zrzeszającymi diasporę oraz
- wzmocnienie roli organizacji zrzeszających migrantów i diasporę, jako pomostów pomiędzy krajami pochodzenia tych ludzi a krajami ich zamieszkania. Aby osiągnąć ten cel, w ramach inicjatywy podejmowane są starania na rzecz aktywnego włączenia migrantów i diaspor w programowanie i wdrażanie współpracy rozwojowej, jak również na rzecz promocji przedsiębiorczości przedstawicieli diaspor.

POLITYKA MIGRACYJNA A POLITYKA WSPÓŁPRACY

Pierwszym krokiem do zapewnienia spójności pomiędzy polityką migracyjną a polityką rozwojową jest uwzględnienie klarownych mechanizmów koordynacji w ramach prawnych dla obu tych dziedzin.

Niestety, PCD nie pojawia się w najważniejszym dokumencie politycznym dotyczącym współpracy rozwojowej – ustawie o międzynarodowej współpracy rozwojowej⁸³. Znajduje jednak swoje miejsce w rezolucji dotyczącej międzynarodowej współpracy rozwojowej Słowenii do roku 2015⁸⁴, które wzywa do przestrzegania zobowiązań PCD w dwunastu obszarach, z których jednym jest migracja.

W zakresie priorytetów geograficznych, rezolucja określa obszar Zachodnich Bałkanów, jako

pierwszorzędny priorytet dla współpracy rozwojowej. W odniesieniu do priorytetów tematycznych, rezolucja opuszcza szeroki zakres tematów, natomiast wieloletnie Plany działań rządowych koncentrują się na dobrym rządzeniu, usługach środowiskowych oraz równości płci.

Podstawowe dokumenty w zakresie migracji, tj. ustawa o cudzoziemcach oraz rezolucja dotycząca polityki migracyjnej Republiki Słowenii nie odnoszą się do rozwoju krajów rozwijających się. Istnieją natomiast dwa dokumenty w zakresie polityki migracyjnej, które pośrednio dotyczą kwestii spójności. Pierwszym z nich jest strategia migracji ekonomicznych na okres od 2010 do 2012⁸⁵, której zasadniczym celem jest regulacja potrzeb rynku pracy Słowenii poprzez imigrację oraz próba przyciągnięcia wysoko wykwalifikowanych pracowników poprzez zapewnienie możliwości edukacyjnych i badawczych. Dokument wzywa do stosowania podejścia holistycznego i koordynacji z politykami wewnętrznymi i zewnętrznymi, jednak pomija współpracę rozwojową. Niemniej jednak, Strategia odnosi się do problemu drenażu mózgow, dostrzega migrantów jako czynnik rozwoju i stara się obniżyć koszty przesyłania pieniędzy za granicę. Strategia wspiera ponadto imigrację cudzoziemców posiadających kapitał finansowy do Słowenii, co w znacznej mierze jest na niekorzyść rozwoju krajów ich pochodzenia.

Drugim dokumentem, gdzie dostrzeżono efekty rozwojowe polityk migracyjnych jest porozumienie pomiędzy rządem Republiki Słowenii oraz Radą Ministrów Bośni i Hercegowiny dotyczące zatrudnienia obywateli Bośni i Hercegowiny w Republice Słowenii⁸⁶. Preambuła porozumienia zawiera klarowne stwierdzenie, że jednym z jej celów jest wsparcie pozytywnych efektów migracji cyrkulacyjnej, która wpiera rozwój oraz zapobieganie negatywnym konsekwencjom drenażu mózgow. Jednak polityka migracyjna i obecny stan zatrudnienia są zdecydowanie determinowane przez potrzeby rynku pracy Słowenii, a porozumienie zapewnia powrót do Bośni i Hercegowiny zanim imigranci spełnią warunki do stałego pobytu w Słowenii.

W Słowenii funkcjonuje formalny mechanizm wymuszający koordynację między ministerstwami w odniesieniu do wszystkich dokumentów przyjmowanych przez rząd. W przypadku strategii migracji ekonomicznej miała miejsce koordynacja pomiędzy Ministerstwem Spraw Zewnętrznych (odpowiedzialnym za politykę migracyjną) i Ministerstwem Spraw Zagranicznych; jednak w tej koordynacji nie był uwzględniony Departament Współpracy Rozwojowej. W przypadku porozumienia między Słowenią a Bośnią nie można mówić o jakiegokolwiek koordynacji pomiędzy wspomnianymi ministerstwami.

OD POLITYK DO WDRAŻANIA

Jak już wspomniano, pierwszorzędnym priorytetem dla słoweńskiej współpracy rozwojowej są Bałkany. Jednocześnie, zdecydowana większość cudzoziemców w Słowenii pochodzi z krajów byłej Jugosławii, przy czym migrują po to, aby pracować. Wskazuje to na konieczność koordynacji polityki rozwojowej i migracyjnej, w przeciwnym razie rezultaty jednej z nich mogą być zaprzeczeniem celów drugiej.

Wieloletni plan działań rządowych przygotowywany jest przez MSZ, a następnie uzgadniany ze wszystkimi ministerstwami. Diaspora z regionu Zachodnich Bałkanów, która mogłaby wnieść wkład dotyczący rozwoju swoich krajów pochodzenia dzięki swojej wiedzy i rozeznanii „w terenie” nie jest konsultowana w procesie przygotowywania Planu.

Według raportu dotyczącego współpracy rozwojowej Słowenii za rok 2012⁸⁷, prawie 40% dwustronnej ODA dla regionu Zachodnich Bałkanów przeznaczone zostało na stypendia i opłaty za studia na poziomie licencjatu czy magisterium. Tak duży procent dwustronnej pomocy trafiający na ten cel wiąże się z dużym ryzykiem, jeśli chodzi o zapewnienie skutecznej koordynacji z priorytetami rozwojowymi krajów-biorców, w tym w odniesieniu do sprawiedliwej dystrybucji zasobów oraz drenażu mózgow.

Według tego samego raportu, ponad 20% dwustronnej pomocy dla regionu Zachodnich Bałkanów dotyczyła usług gospodarczych i infrastruktury, z dużym naciskiem na infrastrukturę środowiskową. Projekty te wdrażane są głównie przez słoweński sektor prywatny. Władze poczyniły bardzo niewiele starań, lub nie poczyniły ich ogóle, aby celowo włączyć w ten proces przedsiębiorców wywodzących się z diaspory.

W obliczu niedoboru lekarzy, w 2011 weszło w życie prawo zezwalające osobom bez obywatelstwa UE na dostęp do słoweńskiego rynku pracy w tym sektorze. Zainteresowanie ze strony krajów byłej Jugosławii było duże ze względu na podobieństwo języków. Jest w tym przypadku bardzo trudno nie dostrzec problemu drenażu mózgow i braku koordynacji ze słoweńską polityką współpracy rozwojowej.

W odróżnieniu od powyższego przykładu, ustawa o zatrudnieniu i pracy cudzoziemców, regulująca ogólnie zatrudnienie cudzoziemców w Słowenii, jest dosyć restrykcyjna. Badania pokazują, że imigranci, których pozwolenie o pracę związane jest z pojedynczym pracodawcą, często znajdują się w niepewnych warunkach zatrudnienia⁸⁸, co ma negatywny wpływ na ilość środków, które mogą przestać do swojego kraju pochodzenia; w tym świetle, rozwojowe oddziaływanie migracji nie jest brane pod uwagę.

Rekomendacje

Spójność polityk na rzecz rozwoju jest raczej nowym zagadnieniem w Słowenii, podobnie jak współzależność migracji i rozwoju. Aby zapewnić spójność pomiędzy tymi dwiema dziedzinami, potrzebne jest wiele wysiłku ze strony wszystkich uczestników polityki rozwojowej Słowenii. Poprawę obecnej sytuacji mogłyby przynieść następujące kroki:

- PCD musi zostać uwzględnione w nowej ustawie o współpracy rozwojowej, która prawdopodobnie zostanie przyjęta w 2014;
- Mimo istnienia formalnego mechanizmu wymuszającego uzgodnienia międzyresortowe wszystkich dokumentów zatwierdzanych przez rząd, musi zostać ustanowiony formalny mechanizm umożliwiający wdrażanie PCD. Dodatkowo, podnoszenie świadomości w zakresie istoty i znaczenia PCD jest niezbędne, aby taki mechanizm przyniósł rezultaty.
- Organizacje zrzeszające migrantów i diaspore muszą być uznane za uczestników polityki rozwojowej. Muszą zostać włączone do procesu tworzenia rezolucji dotyczącej współpracy rozwojowej, która zacznie obowiązywać po roku 2015. Muszą również być konsultowane w trakcie tworzenia wieloletnich Planów działań rządowych. Przedstawiciel diaspory mógłby uczestniczyć w pracach Rady Ekspertckiej, która jest ciałem doradczym Ministra Spraw Zagranicznych.
- Jako że znaczna część dwustronnej ODA kanalizowana jest poprzez sektor prywatny, promowana i rozwijana powinna być przedsiębiorczość diaspory.
- Niekorzystne warunki funkcjonowania migrantów, które ograniczają efekt rozwojowy migracji, powinny ulec poprawie.

Węgry

studium przypadku /

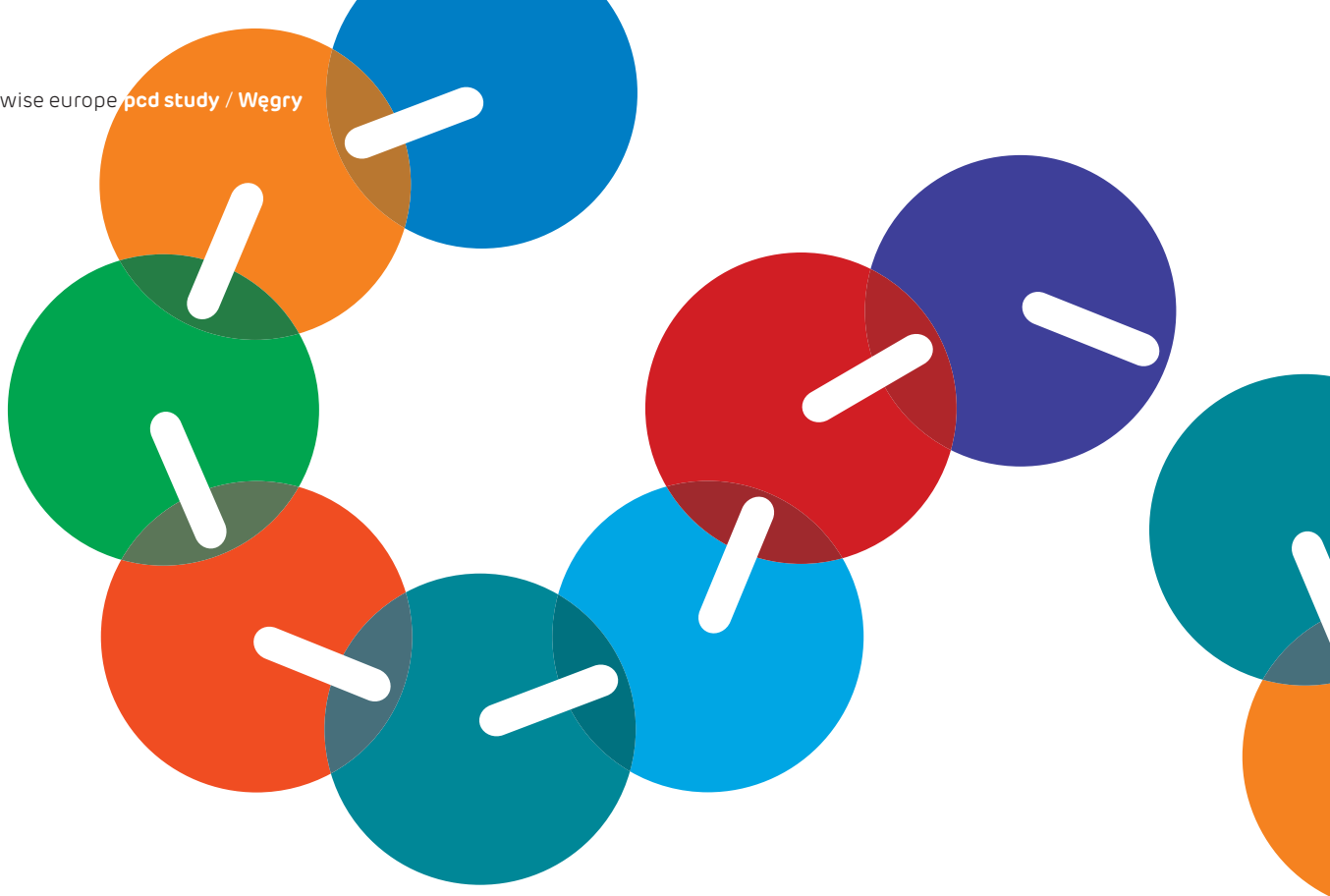
Węgierski kontekst współpracy rozwojowej i PCD

Przez ostatnie 10 lat Węgry przeszły z pozycji biorcy na pozycję donora, jednak w tym okresie międzynarodowa współpraca rozwojowa nie stanowiła integralnej części polityki zagranicznej kraju. Sytuacja uległa poprawie dopiero niedawno, w związku planowanym przyjęciem dokumentu ramowego dotyczącego międzynarodowej polityki rozwojowej, co dotychczas jednak nie nastąpiło. Niski priorytet przypisywany tej gałęzi polityki zagranicznej jest tego konsekwencją, choć wynika również z niskiej alokacji środków na rzecz współpracy rozwojowej. Relacja kraju ze światem rozwijającym się wynika z tzw. globalnego otwarcia polityki zagranicznej Węgier, które ma na celu odnowienie relacji kraju z Azją i Afryką Subsaharyjską. Doprowadzić ma to do wzmocnienia międzynarodowej pozycji Węgier dzięki dywersyfikacji handlu zagranicznego, natomiast fundamentem tego kierunku polityki jest zainteresowanie, jakim się cieszy węgierski sektor rolniczy.

Strategia handlu zewnętrznego, podobnie jak ogólna polityka zagraniczna, wskazuje na priorytetowe obszary rozwoju eksportu, określa również ramy modernizacji struktury eksportu i zapewnienia rodzimym przedsiębiorstwom bodźców do większego udziału w rynkach zagranicznych. Współpraca rozwojowa wydaje się w związku z tym w znacznej mierze narzędziem do rozwoju dwustronnych relacji gospodarczych oraz zwiększania eksportu węgierskich dóbr i usług⁸⁹.

W przypadku Węgier ewidentnie brakuje działań na rzecz harmonizacji tych czasem w naturalny sposób sprzecznych celów polityki rozwojowej i współpracy gospodarczej. W nowej Strategii międzynarodowej współpracy rozwojowej pojawiają się dwa bardzo ogólne odniesienia do PCD, jednak

strategia nie określa żadnego konkretnego celu, ram czasowych itp. Poza tymi ogólnikowymi odniesieniami, rząd nie podjął żadnych konkretnych kroków na rzecz zapewnienia spójności polityk. Choć funkcjonują formalne mechanizmy mające zapewnić koordynację pomiędzy wszystkim ministerstwami w odniesieniu do polityki rozwojowej ogólnie, nie ma tego typu mechanizmu dedykowanego PCD. Co więcej, PCD nie jest zapisane w żadnych oficjalnych stanowiskach i nie pojawia się w konsultacjach społecznych na poziomie krajowym. Poza kilkoma wyjątkami, można mówić również o braku zrozumienia tego zagadnienia pośród w zasadzie wszystkich interesariuszy, czy to decydentów i twórców polityki, czy NGO.

Agropaliwa

Rosnące zastosowanie agropaliw zostało przez kilka międzynarodowych instytucji wskazane jako jeden z kluczowych czynników wzrostu i niestabilności cen żywności, jakie można było obserwować w ostatnich kilku latach. Poza tym, że agropaliwa przyczyniają się do głodu, wiążą się również z istotnymi problemami środowiskowymi: poprzez zwiększone emisje gazów cieplarnianych, przyczyniają się do zmian klimatu; rozwój plantacji agropaliw prowadzi ponadto do zniszczenia lasów deszczowych, torfowisk i innych cennych siedlisk przyrodniczych w krajach rozwijających się. Wartość subsydiów dla biopaliw w UE w roku 2011 wahała się pomiędzy 5,5 a 8,4 miliarda euro⁹⁰. Ponownie należy podkreślić, że zamiast dostarczać społeczeństwu korzyści, subsydia te jedynie pogarszają istniejące problemy środowiskowe i trudności, z którymi borykają się lokalne społeczności.

Jednym z kluczowych motorów problemów powodowanych przez agropaliwa jest cel w zakresie biopaliw ustanowiony przez dyrektywę w sprawie energii ze źródeł odnawialnych UE. Pierwotny cel dotyczący udziału energii odnawialnej w transporcie zostały ustalone na 10% do roku 2020. Analizując plany działań krajów członkowskich UE dotyczące energii odnawialnej można stwierdzić, że cel ten w znacznej większości (ok. 95%) byłby osiągnięty poprzez zastosowanie agropaliw.

Udział agropaliw wynosi obecnie 4,6% w skali Europy. W ciągu ostatnich kilku lat ze strony organizacji międzynarodowych i społeczeństwa obywatelskiego pojawiły się ostrzeżenia o problemach generowanych przez agropaliwa. Nawet Wspólne Centrum Badawcze UE

opublikowało raporty o tego typu negatywnych konsekwencjach. To wszystko spowodowało, że Komisja Europejska podjęła się ponownej oceny celów UE w zakresie biopaliw i zaproponowała ograniczenie wykorzystania agropaliw produkowanych z surowców spożywczych do poziomu 5%, jak również pewne środki na rzecz oceny oddziaływania na pośrednią zmianę użytkowania gruntów (ILUC)⁹¹.

W takich sprawach funkcjonuje wspólny mechanizm podejmowania decyzji w UE, co oznacza, że zarówno Parlament Europejski, jak i Rada (ministrowie krajów członkowskich) mają w tym procesie prawo głosu. W trakcie debaty nad biopaliwami, Parlament Europejski opowiedział się za 6-procentowym ograniczeniem dla agropaliw produkowanych z surowców spożywczych, nie poparł jednak elementów dotyczących ILUC. Kraje członkowskie dyskutowały nad propozycją Komisji w trakcie kilku posiedzeń. W wyniku wcześniejszych negocjacji, przedstawiona została propozycja ograniczenia tego typu agropaliw na poziomie 7%, jednak w trakcie posiedzenia Rady 12 grudnia 2013 nie udało się osiągnąć porozumienia pomiędzy ministrami do spraw energii państw UE. Holandia, Belgia, Dania, Włochy i Luksemburg znalazły się w gronie państw, które nie podpisały porozumienia, jako niewystarczająco ograniczającego ekologiczne i społeczne skutki popytu UE na agropaliwa. Polska i Węgry, które sprzeciwiają się reformie dotyczącej agropaliw, również zablokowały kompromis, twierdząc, że nie chcą ograniczać zastosowania agropaliw, jako że ich intencją jest zwiększenie produkcji agropaliw na Węgrzech. Podobnie, większość węgierskich europarlamentarzystów (większość z nich z Fidesz)

zapropowała przeciwko proponowanemu limitowi agropaliw na poziomie 5% w trakcie debaty w Parlamencie Europejskim.

ODDZIAŁYWANIE CELÓW UE W ZAKRESIE BIOPALIW:

a) Ponieważ biomasa charakteryzuje się bardzo niską kalorycznością w porównaniu z paliwami kopalnymi, uprawy energetyczne muszą być uprawiane na ogromnych obszarach⁹². Europa nie posiada wystarczająco dużo terenów, aby samodzielnie osiągnąć cel biopaliwowy. Z drugiej strony, kraje tropikalne mogą produkować agropaliwa efektywniej i taniej. Prowadzi to do zwiększonego importu agropaliw czy surowców na agropaliwa z krajów Południa. Obok tego, UE zużywa prawie całe plony rzepaku i słonecznika uprawianego w krajach UE na produkcję biodiesla. W tej sytuacji, europejskie firmy spożywcze czy kosmetyczne muszą importować olej palmowy z Indonezji i Malezji.

Zgodnie z wynikami niedawnego badania, zużycie oleju palmowego w Europie wzrosło znacznie bardziej niż przewidywano i stanowi obecnie 20% miks biodiesla. W ciągu ostatnich sześciu lat Europa zwiększyła udział oleju palmowego wykorzystywanego w paliwie samochodowym o 365%. Nawet na Węgrzech, gdzie mamy do czynienia ze znaczącą krajową produkcją agropaliw, w tym samym czasie import oleju palmowego wzrósł o 350%. Choć większość oleju palmowego w Europie używana jest na potrzeby żywności i kosmetyków, to 80% tego wzrostu wynikało z popytu na biodiesel⁹³.

Tropikalne torfowiska w Azji Południowo-Wschodniej przechowują 42 miliony ton sześciennych węgla glebowego. W związku z faktem, że Indonezja stała się największym producentem oleju palmowego na świecie, pomiędzy 1995 i 2003 na rzecz utworzenia plantacji oleju palmowego zniszczono 15,6 miliona hektara naturalnego lasu i torfowisk. Po osuszeniu torfowisk najczęściej powstają właśnie plantacje oleju palmowego i akacji. Z gleb sztucznych plantacji w ciągu roku uwalniane jest 70-100 ton dwutlenku węgla na hektar. Degradacja torfu odpowiedzialna jest za 632 miliony ton, natomiast następujące potem osuszanie i pożary spowodowały emisję kolejnych 1400 milionów ton dwutlenku węgla. Łącznie, rocznie uwalniane są 2 miliardy ton gazów cieplarnianych – co stanowi 8% poziomu globalnego. W ten sposób, ze względu na zwiększenie powierzchni plantacji oleju palmowego w ciągu ostatniej dekady, Indonezja stała się trzecim w kolejności największym emitentem gazów cieplarnianych na świecie⁹⁴.

b) Bez obecnych celów UE dotyczących biopaliw, cena produktów spożywczych takich jak olej roślinny byłaby w roku 2020 niższa w Europie o 50% niż obecnie, zaś o 15% niższa w pozostałej części⁹⁵. Instytucje takie jak Bank Światowy, OECD, WTO, MFW, FAO i pięć innych agencji ONZ wspólnie ostrzegły, że: „ceny są znacząco wyższe, niż byłyby, gdyby nie produkowano agropaliw”⁹⁶. Te same gremia wezwały do globalnego zniesienia subsydiów i celów dotyczących agropaliw w związku z ich wpływem na wahania cen żywności. Nawet w scenariuszu zakładającym ograniczenie

udziału agropaliw na poziomie 7%, które proponowano na posiedzeniu Rady, wciąż nastąpiłby 50-procentowy wzrost europejskiej konsumpcji surowców żywnościowych jako paliwa – co jest równoważne kaloriom potrzebnym do wyżywienia 69 milionów ludzi rocznie⁹⁷.

c) Ubóstwo powodowane przez projekty dotyczące oleju palmowego

Uderzającym aspektem rozwoju agropaliw jest to, w jaki sposób inwestycje w projekty dotyczące oleju palmowego zwiększają ubóstwo w Indonezji. Międzynarodowe przedsiębiorstwa i agencje kredytowe często udzielają pożyczek lokalnym rolnikom, obiecując ogromne zyski z plantacji oleju palmowego. Konwersja ich ziem na plantacje tego surowca konsumuje większość z pożyczonych pieniędzy, jednak palma olejowa przynosi plony dopiero po ósmym roku uprawy. Ponieważ rolnicy przekształcili już swoje pola w plantacje, nie posiadają ziemi, aby wyprodukować żywność na własne potrzeby czy na sprzedaż. Prowadzi to do ich czasowego zadłużenia i braku dochodów, co zmusza ich do odsprzedania swoich gruntów przedsiębiorstwu, które udzieliło pożyczki. Wielu ludzi w Indonezji straciło w ten sposób swoją ziemię⁹⁸.

PRZEJMOWANIE ZIEMI

a) Agropaliwa i przejmowanie ziemi w Afryce

Agropaliwa są z jednym z najistotniejszych motorów przejmowania ziemi w krajach Południa. Już kilka lat temu w Afryce 5 milionów hektarów ziemi przeznaczonych było na projekty dotyczące biopaliw. Brytyjska firma Sun Biofuels przejęła tereny w Etiopii (80 tys. ha), Tanzanii (8 tys. ha) i Mozambiku (5 tys. ha) w celu uprawy jatrofy, natomiast brytyjska CAMS Group zakupiła 45 tys. ha w Tanzanii, aby produkować etanol ze słodkiego sorga⁹⁹.

Przejmowanie ziemi w Ugandzie: Organizacja Friends of the Earth International udokumentowała sposób, w jaki tworzenie plantacji oleju palmowego dokonywało się kosztem lokalnych upraw żywności oraz lasów tropikalnych. Lokalni mieszkańcy tracili dostęp do źródeł wody i pastwisk. Mimo obietnic zatrudnienia, społeczności traciły źródło utrzymania i z trudem obecnie wiążą koniec z końcem. W wypowiedzi nagranej na video John Muyiisha, rolnik z Kalangala, opowiada o tym, jak pewnego ranka obudził się, widząc spychacze, które niszczą jego uprawy. Był na tej ziemi przez 34 lata. Inni członkowie społeczności podpisali kontrakty dotyczące oleju palmowego, zaś później musieli sprzedać swoje ziemie z powodu długów,

niskiego dochodu z oleju palmowego i braku upraw żywności¹⁰⁰.

b) Przejmowanie ziemi i łamanie praw człowieka

Pojawia się coraz więcej doniesień o łamaniu praw człowieka w związku z przejęciami ziemi. Przykładowo, w Indonezji odnotowano kilka przypadków, w których ziemie rdzennych społeczności były karczowane przez jedną noc, aby zrobić miejsce na plantacje oleju palmowego dla zagranicznych inwestorów. Według raportu forum rdzennych społeczności w ramach ONZ, w skutek przejęć ziemi spowodowanych projektami agropaliwowymi koniecznością opuszczenia swoich terenów zagrożone jest 60 milionów przedstawicieli rdzennych społeczności. Jednym z najbardziej znanych przypadków jest skandal związany z Wilmar, wiodącą globalną firmą w zakresie biodiesla, która została oskarżona o karczowanie ziem należących do lokalnych społeczności.

c) Udział węgierskiego przedsiębiorstwa w przypadku dotyczącym przejęcia ziemi w Zambii

Dla społeczeństwa węgierskiego przejęcie ziemi kojarzy się głównie z nielegalnymi kontraktami na zakup gruntów w kraju (przejmowanie ziem na Węgrzech przez inwestorów z zachodniej Europy) bądź krajowych skandalach związanych z dzierżawą gruntów (przejmowanie ziem przy wsparciu rządu). Pojawiają się jednak sygnały, że również węgierskie firmy mogą być uwikłane w to występujące globalnie zjawisko. Jeden z właścicieli największego węgierskiego banku, będący jednocześnie jednym z największych posiadaczy ziemi na Węgrzech, jest podejrzewany o udział w przypadku przejęcia ziemi w Zambii poprzez swoją firmę, Bonafarm. Bonafarm była jednym z zagranicznych inwestorów, który złożył ofertę do Zambijskiej Agencji Rozwojowej na budowę Nansanga Farm Bloc. Według mediów, co najmniej 9 tys. rolników zajmujących 18 tys. hektarów terenu miałyby być przesiedlone przez zambijski rząd¹⁰³. Ostatecznie, negocjacje z rządem załamały się, a Bonafarm wycofała się z projektu. Jedną z domniemyanych przyczyn tego fiaska były wygrane wybory przez niechętnego zagranicznym inwestorom lidera Frontu Patriotycznego w wyborach powszechnych w Zambii, które miały miejsce jesienią 2011. Bonafarm szykuje się obecnie do wielkoskalowych transakcji dotyczących ziem w Rumunii¹⁰⁴, jednak prawdopodobnym jest, że firma będzie również poszukiwać inwestycji w innych krajach Południa, podobnie jak inni oferenci starający się o udział w niedosłej inwestycji w Zambii.

Rekomendacje

- Kraje członkowskie UE muszą natychmiast zatrzymać ekspansję agropaliw, aby powstrzymać degradację pierwotnych lasów i ekosystemów trawiastych, jak również przejęcia ziemi przez zagranicznych inwestorów oraz łamanie praw człowieka. Pierwszym krokiem powinno być przyjęcie 5-procentowego ograniczenia dotyczącego agropaliw z upraw spożywczych, zaproponowanego przez Komisję Europejską, wraz z silnym zobowiązaniem finansowania promocji alternatywnych i odnawialnych zasobów. W drugim etapie, agropaliwa powinny być całkowicie wycofane.
- KE powinna wstrzymać natychmiast subsydia dla agropaliw i powinna do tego samego wezwać kraje członkowskie.
- Należy wdrożyć działania mające na celu zapobieganie dalszym przejęciom ziemi w krajach Południa. Jednym z kluczowych tego elementów może być dyrektywa dotycząca rynków instrumentów finansowych (MiFiD), mająca na celu regulację spekulacji żywnością¹⁰⁵. Inne siły napędowe przejęć ziemi muszą również spotkać się ze właściwą reakcją.
- Kraje członkowskie i KE muszą znaleźć alternatywne sposoby na subsydiowanie mniej szkodliwych praktyk handlowych i rolniczych, taka by lokalne społeczności miały zapewniony stały dochód.
- Stworzenie programów zwiększania zdolności instytucjonalnych dostosowanych do specyficznej sytuacji krajów partnerskich, pomagających walczyć z problemem przejęć ziemi poprzez stworzenie silnych ram regulacyjnych w krajach partnerskich i wdrożenia środków na rzecz kontroli nad przejmowaniem gruntów przez zagraniczne przedsiębiorstwa.

Belgia

studium przypadku /

Kontekst krajowy

Aby zwiększyć efektywność realizowanej pomocy, belgijska współpraca rozwojowa koncentruje się na 18 krajach partnerskich. Belgijska współpraca dwustronna koncentruje się na dwóch kategoriach państw: o niskim i średnim dochodzie. W krajach o średnim dochodzie, belgijska współpraca skupia się na dzieleniu wiedzą, jednak wciąż dotyczy także tematów takich jak opieka społeczna, klimat, środowisko czy reforma system podatkowego. Z kolei wspierane przez Belgię kraje o niskim dochodzie należą równocześnie do grupy „upadłych państw”. Belgia przyjęła specyficzne podejście do współpracy z takimi krajami, które położone są głównie w Afryce¹⁰⁶. W „upadłych państwach” o niskim dochodzie, takich jak: Demokratyczna Republika Kongo, Burundi, Rwanda i Niger, belgijska współpraca wspiera budowę instytucji państwowych i odbudowę pokoju. Budowa państwa oznacza w szczególności promocję zapobiegania konfliktom, ale także demokratycznego rządzenia, poprzez wsparcie społeczeństwa obywatelskiego i instytucji. Upadłe państwa cierpią na brak legitymizacji, a ich społeczeństwa borykają się z wieloma trudnościami. Jedna trzecia ludności żyjącej w ubóstwie mieszka właśnie w tego typu krajach, a w 2015 będzie to już jej połowa, zgodnie z raportem OECD dotyczącym „upadłych państw” w 2013. Belgijska współpraca w tych krajach jest więc szczególnie ważna w tych krajach w odniesieniu do promowania pokoju, budowania instytucji państwowych i ograniczania ubóstwa.

Głównym partnerem Belgii jest Demokratyczna Republika Kongo (DRK), przy czym roczne przepływy finansowe w roku 2012 wyniosły około 96 milionów euro. Pośród tematów priorytetowych znajduje się rolnictwo i bezpieczeństwo żywnościowe. Belgijska współpraca ma na celu promowanie rodzinnego i drobnego rolnictwa, aby poprawić bezpieczeństwo żywnościowe w krajach partnerskich, ale także w celu wspierania inkluzywnej gospodarki, zapewniającej przyzwoitą pracę na terenach wiejskich. Cele te są podkreślone w nowej belgijskiej ustawie dotyczącej współpracy z marca 2013 (Art. 3 i 5)¹⁰⁷. Te cele, jak również strategia dotycząca rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego przyczyniają się do realizacji pierwszego Milenijnego Celu Rozwojowego: eliminacji ekstremalnego ubóstwa i głodu.

Współpraca dwustronna z DRK a rolnictwo

Belgijski narodowy program współpracy z DRK opiera się na trzech sektorach: rolnictwie, rozwoju i infrastrukturze obszarów wiejskich, jak również edukacji technicznej i zawodowej¹⁰⁸. Belgijska współpraca ma na celu poprawę warunków dla rolnictwa rodzinnego, co promowane jest w krajowej strategii dla bezpieczeństwa żywnościowego, przyjętej w 2010¹⁰⁹. DRK jest drugim krajem o największych obszarach rolnych dostępnych dla upraw. Charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami klimatycznymi i znacznymi zasobami wodnymi. DRK posiada około 80 milionów hektarów ziem uprawnych. 65% ludności zależna jest od rolnictwa rodzinnego, jednak według FAO, 6,3

miliona ludzi w DRK stoi w obliczu kryzysu, jeśli chodzi o bezpieczeństwo żywnościowe i możliwości zarobienia na życie. Choć rolnictwo jest odpowiedzialne za znaczną część PKB kraju, DRK jest jednym z najuboższych krajów świata. Państwo to ma znaczny potencjał, jeśli chodzi o wyżywienie swojej populacji, lecz mimo to plasuje się pośród państw deficytowych, jeśli chodzi o rolnictwo i bezpieczeństwo żywnościowe. Szereg czynników doprowadził do sytuacji pełnej konfliktów i presji demograficznej w niektórych częściach kraju, jednak nie bez znaczenia jest również brak kompleksowych ram polityki rolnej na przestrzeni kilku dekad¹¹⁰. Rolnictwo w DRK podlega wpływowi wielu czynników. Brak infrastruktury czy też niedobory wody mają negatywny wpływ na produkcję rolną. Rolnicy mają ograniczony dostęp do kredytów, podobnie jak do nasion, nawozów itp. W tym kontekście, stają przed obliczem wielu trudności, próbując sprzedać swoje produkty na rynku. Jeśli już rolnicy są w stanie coś wyprodukować, zwykle jest to produkcja na własne potrzeby. Dodatkowo, poszczególne polityki (rolna, górnicza, leśna) realizują rozbieżne cele. W takich sytuacjach, utrudniony jest dostęp do ziemi, co prowadzi do napięć i konfliktów. W dodatku, istnieje dwojaki system praw do ziemi: zwyczajowy i statutowy. System zwyczajowy opiera się na przekazie ustnym, prowadząc czasem do konfliktów i manipulacji. System statutowy jest skomplikowany, opierając się na rejestrze gruntów, z którego korzystanie jest drogie i zajmuje wiele czasu. W konsekwencji, nie zawsze rodzinne gospodarstwa rolnicze mają zapewniony dostęp do ziemi. Dodatkowo, brakuje wystarczającej infrastruktury dla komercjalizacji produktów rolniczych. W niektórych miejscach, istnieje również presja ze strony górnictwa czy leśnictwa, rządzących się swoimi kodeksami. Kompleksowa polityka rolna, obejmująca zasady dzierżawy gruntów jest zatem niezbędna dla ochrony drobnych rolników.

Projekt rolniczy wspierany finansowany z belgijskiej współpracy rozwojowej

Belgijska współpraca rozwojowa wspiera rolnictwo rodzinne poprzez finansowanie kilku projektów DRK, w tym inicjatywy AgriCongo realizowanej przez grupę belgijskich NGO. Belgijskimi członkami projektu ze strony pozarządowej są: CDI-Bwamanda, Diobass, Oxfam-Solidarité, SOS-Faim, Trias, Solidarité Socialiste, Vredeseilanden (VECO), WWF, RCN Justice et Démocratie oraz Broederlijk Delen. Przy wsparciu belgijskiej pomocy, chcą one wzmocnić organizację rolniczą w prowadzeniu rzecznictwa, gdyż jest to kluczowy aktor w promowaniu zrównoważonego rolnictwa w DRK.

AgriCongo współpracuje z CONAPAC (Narodowa Federacja Producentów Rolnych Kongo) i innymi organizacjami rolniczymi, zasadniczo poprzez organizację warsztatów. Warsztaty realizowane są w pięciu prowincjach: Bas-Congo, Bandundu, Equateur, Northern Kivu, Southern Kivu, w czterech cyklach tematycznych na przestrzeni lat 2012 i 2013: prawo rolnicze, bezpieczeństwo własności, infrastruktura wiejska oraz finansowanie działalności rolniczej.

Z jednej strony, warsztaty AgriCongo mają zapewnić lepsze zrozumienie powyżej wymienionych zagadnień, wraz z wymianą doświadczeń. Z drugiej strony, warsztaty pomogą stworzyć agendę rzeczniczą, mającą na celu poprawić sytuację kongijskich rolników w zakresie zabezpieczenia własności ziemi, rozwoju infrastruktury wiejskiej i dostępu do finansowania. Warsztaty zaowocują stworzeniem planu rzecznictwa na poziomie prowincji, natomiast dla każdego z cykli tematycznych przyjęto także plan rzecznictwa na poziomie krajowym¹¹¹.

Przeprowadzono sześć szeroko zakrojonych działań rzeczniczych: udział rolników w różnych krajowych komisjach powiązanych z kwestiami rolnictwa i własności; rzecznictwo na rzecz zaprzestania wywłaszczania ogrodników sprzedających swoje produkty na targu w Kinszasie; utrzymanie dróg niezbędnych dla prac rolniczych; zarządzanie ziemiami tradycyjnych szefów; walka z administracyjnymi i policyjnymi szykanami; oraz zaangażowanie organizacji rolniczych w politykę rolną prowincji.

Niespójne decyzje

Wychodząc naprzeciw problemowi braku bezpieczeństwa żywnościowego, w grudniu 2011 w DRK przegłosowano nowe prawo. Celem tej ustawy, jak głosi jej pierwszy artykuł, jest promocja i wzrost produkcji rolniczej zapewniającej bezpieczeństwo żywnościowe i rozwój obszarów wiejskich.

Ustawa ta była źródłem niepokoju pośród zagranicznych firm, w tym korporacji belgijskich działających w sektorze rolniczym, jako że zapisy dotyczące własności ograniczają dostęp cudzoziemców do gruntów rolnych (Art. 16). Firmy belgijskie należą do Federacji Biznesu Kongo, która to organizacja skrytykowała nowe prawo. Belgijscy prawnicy zostali wynajęci do zbadania konstytucyjności nowej ustawy. Belgijski Minister Spraw Zagranicznych zwrócił się z prośbą do Prezydenta Kongo o przyjrzenie się artykułowi 16 i poparcie dostosowania go do standardów OHADA (ogólnoafrykańskiej organizacji na rzecz harmonizacji prawa dla przedsiębiorców w Afryce).

Ustawa nie została jeszcze zastosowana w praktyce, czego powodem jest presja biznesu, jak również brak środków finansowych dla komisji, które byłyby odpowiedzialne za jej wdrażanie. Belgijski Minister Spraw Zagranicznych ma za zadanie promowanie rozwoju gospodarczego, dobrego rządzenia i demokracji w regionie Wielkich Jezior Afrykańskich obejmującym również DRK¹¹². Powinien także wspierać handel międzynarodowy. Wystąpiła sprzeczność interesów w obrębie Ministerstwa Spraw Zagranicznych pomiędzy potrzebą promowania belgijskich przedsiębiorstw a potrzebą wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego kraju

partnerskiego. Niespójności celów ujawniły się w obrębie MSZ, jak również pomiędzy tym ministerstwem a Ministerstwem Współpracy.

Wskutek działań belgijskiego MSZ przeciwko ustawie dotyczącej kongijskiego rolnictwa, Belgia postąpiła sprzecznie ze swoimi zobowiązaniami PCD promowanymi w nowej ustawie o belgijskiej współpracy rozwojowej (art. 8 i art. 31); Belgia postąpiła jednak również niespójnie ze swoimi zobowiązaniami międzynarodowymi dotyczącymi wsparcia „upadłych państw” i wkładu w osiągnięcie MDG do roku 2015.

Rekomendacje

Presja wywierana przez belgijskiego Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie prawa rolnego Kongo stanowi przeszkodę we wdrażaniu belgijskiej współpracy rozwojowej, w szczególności w odniesieniu do belgijskiej strategii dla bezpieczeństwa żywnościowego, ale również w odniesieniu do walki z brakiem bezpieczeństwa żywnościowego i ubóstwem w Demokratycznej Republice Kongo. Na forum europejskim Belgia działa dość progresywnie, jeśli chodzi o promowanie spójności polityk poprzez tworzenie rozmaitych mechanizmów PCD¹¹³. Spójność polityk na rzecz rozwoju jest wysoko na agendzie politycznej Belgii dzięki uwzględnieniu uwag z przeglądu partnerskiego DAC z 2010. Dodając do tego zobowiązania PCD w nowej belgijskiej ustawie dotyczącej współpracy rozwojowej (art. 8 i 31), od 2014 roku nabędą mocy różne mechanizmy PCD na poziomie federalnym. Mechanizmy te obejmują: intern-ministerialną konferencję; ciało konsultacyjne z udziałem społeczeństwa obywatelskiego oraz Ministra Współpracy; analizę oddziaływania polityki nie tylko ściśle pod kątem PCD, ale w zakresie wielu tematów takich jak ochrona środowiska, równouprawnienie płci, prawo do przyzwoitej pracy; oraz komisja między departamentalna w ramach Ministerstwa Współpracy.

Belgia poczyniła w ostatnich latach znaczące kroki na rzecz zbudowania realnego mechanizmu zapewniającego lepszą spójność polityk na rzecz rozwoju. Nowa belgijska ustawa o współpracy rozwojowej, przyjęta w marcu 2013, stanowiąca prawne umocowanie tych zasad, jak również wybrane mechanizmy (ocena wpływu pod kątem PCD dla ustaw i decyzji) mogą pełnić rolę konkretnych narzędzi politycznych. Jednak żadna z tych propozycji nie została jeszcze całkowicie wprowadzona życie, pozostawiając wrażenie „niedokończonej sprawy”. Dlatego obecnemu rządowi oraz następnym rządów rekomendujemy:

- Wdrożenie mechanizmów PCD, a w szczególności:
 - Konferencji inter-ministerialnej, która dostarczy wszystkim ministerstwom wiedzy o spójności polityk i celach polityki rozwojowej w szczegółowych obszarach takich jak rolnictwo oraz o poszczególnych regionach. Podnoszenie świadomości na temat PCD wśród ministerstw wymaga stałej pracy, która mogłaby pomóc przekonać np. belgijskie MSZ do promowania PCD. Mechanizmy PCD muszą być również wdrożone na poziomie regionalnym, dlatego uwzględnieni powinni zostać również ministrowie regionalni.
 - Komisji parlamentarnej koncentrującej się na PCD wraz ze specjalnym sprawozdawcą.
 - Ciała konsultacyjnego działającego pod patronatem ministra rozwoju, z udziałem administracji współpracy rozwojowej oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Ciało to byłoby miejscem, gdzie społeczeństwo obywatelskie mogłoby wchodzić w dialog z ministrem rozwoju, przedstawiając różne kwestie związane z niespójnością polityk czy niespójnymi decyzjami oraz ich skutkami dla społeczeństw krajów partnerskich; byłoby też to forum do przedstawiania propozycji rozwiązywania takich problemów. Minister rozwoju powinien następnie sprawozdawać przed ciałem konsultacyjnym podjęte działania i decyzje.
- Przestrzeganie suwerenności Demokratycznej Republiki Kongo. DRK potrzebuje wsparcia donatorów na rzecz promocji pokoju i prawdziwie demokratycznego państwa z silnymi i przejrzystymi instytucjami służącymi potrzebom Kongijczyków.

Ogólne rekomendacje i wnioski

W wielu spośród krajów objętych niniejszym raportem, PCD posiada minimalne polityczne umocowanie. W jasny sposób zadeklarowane w oficjalnych ustawach o polityce rozwoju i innych aktach prawnych, jak również dokumentach strategicznych i tematycznych, zasady PCD często podlegają pod zakres odpowiedzialności ministerstw współpracy rozwojowej czy spraw zagranicznych, co rodzi wyzwanie związane z poszukiwaniem większej spójności polityk: powinno być to coś, co jest ważne dla każdego członka rządu. Jednak w każdym z omawianych krajów niezbędne jest przełożenie tych zasad na praktykę. Jeśli chodzi o wdrażanie PCD, wciąż niezbędna jest bardziej skuteczna koordynacja na etapie formułowania polityki. Choć ciała koordynacyjne istnieją na poziomie międzyresortowym w niektórych krajach (Rada Konsultacyjna w Rumunii, Rada do spraw międzynarodowej współpracy rozwojowej w Republice Czeskiej, mechanizm koordynacyjny w Belgii), które zakładają nawet czasem udział przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, wciąż rzadko poważnie traktowane są cele polityki rozwojowej i interesy najuboższych.

W niniejszym raporcie wykazano szereg niespójności polityk, takich jak konflikty interesów związane z krajowymi politykami dotyczącymi migracji czy uchodźców, wyzwań energetycznych, na które odpowiedzialną jest promocja przez rządy stosowania biopaliw, czy zasady handlowe o ogromnym wpływie na społeczności małych rolników; te wszystkie obszary dotyczą podstawowych grup docelowych oficjalnej współpracy rozwojowej. Jednym z głównych wniosków z opisanych przypadków jest znaczenie woli politycznej dla formułowania i przyjmowania decyzji zgodnych z priorytetami polityki rozwojowej. Polityczne oświadczenia dotyczące zasad i ustanawianie mechanizmów nie będą wystarczające dla zapobiegania negatywnemu

wpływowi polityk krajowych na kraje rozwijające się. Dlatego organizacje społeczeństwa obywatelskiego, pracujące ze swoimi odpowiednikami w krajach rozwijających się muszą wypełniać swoją rolę strażniczą, domagając się większej przejrzystości i spójności ze strony decydentów. Niniejszy raport ma być narzędziem dla podnoszenia świadomości i rzecznicstwa partnerów projektu World-Wise Europe. Dostarcza on społeczeństwu informacji o wyzwaniach napotykanym przez beneficjentów współpracy oraz organizacje współpracy rozwojowej wskutek istniejących niespójności europejskich polityk. Najnowszy Spotlight Report opublikowany w tym roku przez CONCORD, europejską konfederację NGO na rzecz pomocy humanitarnej i rozwojowej, wykazał, że w istocie „presja ze strony społeczeństwa obywatelskiego jest zazwyczaj kluczowym czynnikiem w uzyskaniu zobowiązań wysokiego szczebla politycznego na rzecz PCD”¹¹⁴.

Główne rekomendacje, jakie można sformułować na tym etapie, dotyczące wszystkich trzech filarów zasad PCD (polityczne zobowiązania i oświadczenia, mechanizmy koordynacji oraz systemy monitorowania, analizy i raportowania) przedstawiają się następująco:

- Reformy prawne prowadzące do umocowania PCD w celach całego rządu, równoległe z podnoszeniem świadomości, które umożliwi wdrażanie ram prawnych
- Instytucjonalne mechanizmy koordynacji, otwarte dla udziału społeczeństwa obywatelskiego.
- Konkretnie strategie, skoncentrowane na priorytetowych obszarach polityki, wraz z narzędziami monitorowania i regularnego raportowania o postępach. Regulacje i reformy w tych obszarach polityki (inwestycje, handel, energia itd.)
- Rola informacji i debaty publicznej jest również kluczowa, czego minimum powinien stanowić nadzór Parlamentu.
- Badania i raporty o oddziaływaniu polityk, prowadzone przez dotknięte nimi społeczności i ich organizacje.

Przypisy

Estonia

- 1 Dostępna pod adresem http://web-static.vm.ee/static/failid/344/Development_plan_2006-2010.pdf.
- 2 Więcej informacji: http://www.vm.ee/?q=en/human_rights.
- 3 Wszystkie statystyki dotyczące wniosków o azyl zostały uzyskane od estońskiej Policji i Straży Granicznej. Dane aktualne na 31 października 2013.
- 4 Juhan Saharov, Anni Säär, "Situation of refugees and asylum seekers", w: Human Rights in Estonia 2012 (kwiecień 2013). Dostęp pod adresem <http://humanrights.ee/en/annual-human-rights-report/5030-2/situation-of-refugees-and-asylum-seekers/> w dniu 11 grudnia 2013.

Rumunia

- 5 Rumuńskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, lista krajów priorytetowych: <http://www.aod.ro/state-prioritare.html>.
- 6 Idem, Krajowa strategia międzynarodowej współpracy rozwojowej, str. 3, dostępna pod adresem: http://www.aod.ro/resurse/strategie_pcd_forma_finala-eng.pdf.
- 7 Idem, Krajowy raport dotyczący oficjalnej pomocy rozwojowej Rumunii w roku 2012, str. 3, dostępny pod adresem: <http://www.aod.ro/resurse/Raportul%20National%20AOD%202012.pdf>.
- 8 EUROPEAN NGO CONFEDERATION FOR DEVELOPMENT AND RELIEF - CONCORD, Overview of PCD Systems in Some EU Member States, str. 7, dostępne pod adresem: <http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>.
- 9 Rumuńskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Krajowa strategia międzynarodowej współpracy rozwojowej, str.2, dostępna pod adresem: http://www.aod.ro/resurse/strategie_pcd_forma_finala-eng.pdf.
- 10 Rumuńskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Krajowy raport dotyczący oficjalnej pomocy rozwojowej Rumunii w roku 2012, str. 21, dostępny pod adresem: <http://www.aod.ro/resurse/Raportul%20National%20AOD%202012.pdf>.
- 11 ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT – OECD, DAC List of ODA Recipients, dostępne pod adresem: <http://www.oecd.org/dac/stats/DAC%20List%20used%20for%202012%20and%202013%20flows.pdf>.
- 12 Rumuńskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Krajowy raport dotyczący oficjalnej pomocy rozwojowej Rumunii w roku 2012, str. 21, dostępny pod adresem: <http://www.aod.ro/resurse/Raportul%20National%20AOD%202012.pdf>.
- 13 Rząd Rumunii, Rezolucja nr Art. 2, dostępna pod adresem: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=33308.
- 14 Rumuńskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Scholarships awarded by the Romanian state to foreign citizens through the MFA, dostępne pod adresem: <http://www.mae.ro/node/10250>.
- 15 ROMANIAN CENTER FOR EUROPEAN POLICIES – CRPE, Long Term Perspectives for Scholarship Students coming from the Republic of Moldova, dostępne po rumuńsku pod adresem: <http://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2013/12/Policy-Memo-50-CRPE.pdf>.
- 16 Ibid, str. 20.
- 17 MEDIAFAX, Tunisian students – the most numerous in Romanian Universities: Which are the most popular degrees pursued?, artykuł dostępny po rumuńsku: <http://www.mediafax.ro/social/studentii-tunisieni-cei-mai-numerosi-in-universtitile-din-romania-care-sunt-cele-mai-cautate-specializari-10133007>.
- 18 Rząd Rumunii, Rezolucja nr 22/2009, dostępna pod adresem: [http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-\(110933\).html](http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-(110933).html).
- 19 UNIVERSITY OF MEDICINE AND PHARMACY "GRIGORE T. POPA" IAȘI, Admission at residency for foreign citizens 2013-2014, dostępne pod adresem: <http://www.umfiasi.ro/Rezidenti/Pages/Admitererezidentiat.aspx>.
- 20 Rząd Rumunii, Rezolucja nr 194/2002, dostępna pod adresem: http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/ORDONANTE-DE-GUVERN/OUG194-2002_rep.pdf.
- 21 Rząd Rumunii, Rezolucja nr 56/2007, dostępna pod adresem: <http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfilesfile/Legislatie/Legislatie%20nationala/OUG%2056%20din%202007%20privind%20Oincadrarea%20in%20munca%20si%20detasarea%20strainilor%20pe%20teritoriul%20Romaniei.pdf>.
- 22 INTERCULTURAL INSTITUTE TIMIȘOARA, Legal modification proposal regarding the reduction of residency internship taxes for foreign citizens, dostępne pod adresem: http://www.migrant.ro/file/pagesleft/407propunereplafoanetaxe_final.pdf.
- 23 Parlament Rumunii, Law no. 157/2011 for modifying and completing some normative acts on the regime for foreigners in Romania, dostępne pod: [http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011\(1\).pdf](http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011(1).pdf).
- 24 Immigrants Integration Barometer 2013, przygotowane w ramach projektu "Research and Documentation Centre on Immigrants' Integration, realizowanym przez Romanian Association of Health Promotion w partnerstwie z Soros Foundation Romania, dostępne pod adresem: http://www.soros.ro/sites/default/files/en_126_IIB%202013_5%2007%2013_BF.pdf.

- ²⁵ Ibid.
- ²⁶ INTERCULTURAL INSTITUTE TIMIȘOARA (coord.), Migrant in Romania Review, no. 11, str pp. 26-28, przygotowane w ramach projektu "Intercultural Romania" finansowanego przez Unię Europejską w ramach programu "Solidarity and Management of Migration Flows, dostępne pod adresem: <http://www.migrant.ro/file/pagesleft/migrant%20in%20romania%20nr%2011.pdf>.
- ²⁷ Ibid.

Słowacja

- ²⁸ Ustawa nr. 617/2007 o oficjalnej pomocy rozwojowej, Art. I, ust. 7e
- ²⁹ Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Spraw Europejskich Republiki Słowackiej, Słowacka strategia współpracy rozwojowej z Kenią na lata 2014-2018, [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/\\$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf)
- ³⁰ Ambasada Republiki Słowackiej w Kenii, informacje gospodarcze nt. terytorium Kenii, [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/\\$File/121204_EIT_Kena.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/$File/121204_EIT_Kena.pdf)
- ³¹ OECD: DAC Statistics, <http://www.oecd.org/dac/stats/KEN.gif>
- ³² Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Spraw Europejskich Republiki Słowackiej, Słowacka strategia współpracy rozwojowej z Kenią na lata 2014-2018, [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/\\$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf)
- ³³ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Handlu: European Union, Trade in goods with Kenya, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113407.pdf
- ³⁴ Ambasada Republiki Słowackiej w Kenii, informacje gospodarcze nt. terytorium Kenii, [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/\\$File/121204_EIT_Kena.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/$File/121204_EIT_Kena.pdf)
- ³⁵ Rozvojovka, Jiří Silný: Není růže bez trní, <http://www.rozvojovka.cz/clanky/996-neni-ruze-bez-trni.htm>
- ³⁶ Rozvojovka, Jaromír Marek: Prává cena kytice růží, <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1089-prava-cena-kytice-ruzi.htm>
- ³⁷ UN Water, Statistics: Graphs & Maps: Drinking Water, Sanitation & Hygiene, http://www.unwater.org/statistics_san.html
- ³⁸ Fairtrade Foundation: Finlay Flowers, Oserian and Ravine Roses, http://www.fairtrade.org.uk/producers/flowers/finlay_flowers_oserian_ravine_roses_kenya.aspx
- ³⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych
- ⁴⁰ Euractiv: EU governments fail to agree limits on food-based biofuels, <http://www.euractiv.com/energy/eu-governments-fail-agree-limits-news-532316>
- ⁴¹ Action Aid: New study reveals biofuels carbon con, <http://www.actionaid.org.uk/news-and-views/new-study-reveals-biofuels-carbon-con>
- ⁴² FAO/IFAD, Jatropha: A smallholder bioenergy crop, <http://land-iiisd.org/news/fao-ifad-publish-report-on-bioenergy-from-jatropha>
- ⁴³ All Africa, Agatha Ngotho: Kenya: Researchers Break Jatropha Myth, <http://allafrica.com/stories/201211300144.html?page=2>
- ⁴⁴ Agroforestry Systems, Miyuki Iiyama: Productivity of Jatropha curcas under smallholder farm conditions in Kenya, <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10457-012-9592-7#page-1>
- ⁴⁵ CGIAR Research Programme on Water, Land and Ecosystems, Fred Pearce: Jatropha: it boomed, it busted, and now it's back, <http://wle.cgiar.org/blogs/2013/04/10/jatropha-it-boomed-it-busted-and-now-its-back/>
- ⁴⁶ CONCORD, Spotlight Report on EU Policy Coherence for Development: The Real Life Impact of EU Policies on the Poor, p. 34, <http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>
- ⁴⁷ OECD, DAC Special Review of the Slovak Republic, <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/49512222.pdf>

Czechy

- ⁴⁸ Więcej informacji: OECD DAC (2007): "DAC Special Review of the Czech Republic", <http://www.oecd.org/czech/45367897.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁴⁹ W systemie funkcjonuje jednak kilka stałych wyjątków – Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu w zakresie rządowych stypendiów dla studentów z krajów rozwijających się, jak również Ministerstwo Zdrowia w zakresie opieki zdrowotnej nad zagranicznymi studentami oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w zakresie migracji i bezpieczeństwa.
- ⁵⁰ MSZ (2010): Ustawa o współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/development_cooperation_and_humanitarian/act_on_development_cooperation_and.html (dostęp 16 grudnia 2013).

- 51 MSZ (2013): Raport o czeskiej współpracy rozwojowej 2012.
- 52 EEAS (2013): "EU-Ethiopia Co-operation", http://eeas.europa.eu/delegations/ethiopia/documents/eu_ethiopia/17052013eu_brochure.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- 53 US government Global Hunger and Food Security Initiative: "Ethiopia", <http://www.feedthefuture.gov/country/ethiopia> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 54 IFPRI (2011): "Crop Production in Ethiopia: Regional Patterns and Trends", <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/esspwp16.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013)
- 55 EUROPEAID (2012): "Country Strategy Paper for Ethiopia (2008-2013)", http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_et_csp10_en.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- 56 ECHO (2013): "Ethiopia Factsheet", http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/ethiopia_en.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- 57 IFAD: Rural Poverty Portal: Ethiopia, <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 58 EUROPEAID (2012): "Country Strategy Paper for Ethiopia (2008-2013)", http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_et_csp10_en.pdf (dostęp 16 grudnia 2013); IFAD: Rural Poverty Portal: Ethiopia, <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia> (dostęp 16 grudnia 2013) oraz Ministry of Agriculture and Rural Development (2010): "Ethiopia's Agricultural Sector Policy and Investment Framework (PIF) 2010-2020", <http://www.caadp.net/pdf/Ethiopia%20Post-Compact%20Investment%20Plan.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 59 IFAD: Rural Poverty Portal: Ethiopia, <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 60 McClung M. (2012): "Focus on Land in Africa Brief: Ethiopia", <http://focus.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2012/04/Lesson-1-Making-Land-Rental-Markets-Work-for-Ethiopia-Rural-Poor.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 61 The Federal Democratic Republic of Ethiopia. Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia. 21 August 1995.
- 62 The Federal Democratic Republic of Ethiopia. Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia. 21 August 1995.
- 63 IFAD: Rural Poverty Portal: Ethiopia, <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia>, (dostęp 16 grudnia 2013).
- 64 Informacja oparta o wniosek projektowy przygotowany przez czeskie NGO People in Need.
- 65 Dotyczy on etiopskiego country strategy paper zapewniającego pięcioletnie ramy strategiczne dla osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwojowych. Sformułowano go w wyniku szerokich konsultacji z obywatelami, sektorem prywatnym i społeczeństwem obywatelskim, dlatego powinien on reprezentować podejście inkluzywne i holistyczne do rozwoju (Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 66 Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013)
- 67 The Federal Democratic Republic of Ethiopia (2011): "Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11304.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 68 The Federal Democratic Republic of Ethiopia (2011): "Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11304.pdf> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 69 Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition.
- 70 ILC (2012): "Land Matrix", <http://www.landmatrix.org/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 71 Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition. World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia, http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Ethiopia/files/HLP%20AoR/Ethiopia_Large_Scale_Land_Acquisitions_2012_EN.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- 72 Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition. Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- 73 Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition. Cotula, L. et al. (2009): "Land grab or development opportunity? – Agricultural investment and international land deals in Africa." FAO, IFAD and IIED, http://www.ifad.org/pub/land/land_grab.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- 74 Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition. Rahmato, D. (2011): "Land to the Investors: Large-Scale Land Transfers in Ethiopia" Land Governance for Equitable and Sustainable Development.

- ⁷⁵ World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia, http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Etiophia/files/HLP%20AoR/Ethiopia_Large_Scale_Land_Acquisitions_2012_EN.pdf (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁷⁶ Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁷⁷ Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁷⁸ Friends of the Earth (2010): "Africa: up for grabs. The scale and impact of land grabbing for agrofuels", http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2010/africa-up-for-grabs_at_download/file.
- ⁷⁹ Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flaws-climate-change-and-land-grabs/> (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁸⁰ KE (2009): Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/biofuels_en.htm (dostęp 16 grudnia 2013).
- ⁸¹ Euroactiv (2013): "EU governments fail to agree limits on food-based biofuels", 12 grudnia 2013, <http://www.euractiv.com/energy/eu-governments-fail-agree-limits-news-532316> (dostęp 16 grudnia 2013) oraz European Voice (2013): "Biofuel proposal to be watered down", 5 grudnia 2013, <http://www.europeanvoice.com/article/imported/biofuel-proposal-to-be-watered-down/78931.asp> (dostęp 16 grudnia 2013).

Słowenia

- ⁸² Przegląd specjalny dla Słowenii, <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/50110911.pdf>
- ⁸³ http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/ZAKON_MRS_eng.pdf
- ⁸⁴ http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Resolucija_MRS_eng.pdf
- ⁸⁵ http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf
- ⁸⁶ <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110715#//Zakon-o-ratifikaciji-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-in-Protokola-o-izvajanju-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-%28BBHZD%29>
- ⁸⁷ http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Porocilo_2012.pdf
- ⁸⁸ Więcej w raporcie CoMiDe dotyczącym Słowenii, http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Projekti/comide_lana/pdf/Consistency%20of%20M&D%20in%20Slovenia.pdf

Węgry

- ⁸⁹ Leiszen M. (2013) 'Hungary: Introduction to Hungarian International Development' in: Developing Open, Rule-based, Predictable, Non-discriminatory Trade Relations with Priority ODA recipients, Center for Economic Development, Sofia, Bulgaria. Dostępne pod adresem: <http://cps.ceu.hu/sites/default/files/publications/cps-joint-pub-oda-trade-relations-report-2013.pdf>
- ⁹⁰ Ivetta Gerasimchuk and Peng Yam Koh, The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest? (The International Institute for Sustainable Development, 2013), http://www.foeeurope.org/sites/default/files/press_releases/iisd_eu_biofuel_policy_palm_oil_september2013.pdf
- ⁹¹ Pośrednie zmiany użytkowania gruntów (Indirect Land Use Change, ILUC) mają miejsce wówczas, gdy tereny, które w przeciwnym wypadku byłyby wykorzystywane w celu żywienia ludzi i zwierząt hodowlanych, wykorzystywane są do zaspokojenia rosnącego popytu na biopaliwa. Nowe tereny muszą w związku z tym zostać zaorane w innym miejscu na potrzeby produkcji żywności i paszy, co prowadzi do niszczenia kluczowych ekosystemów i magazynów węgla takich jak lasów czy torfowisk, który to proces powoduje miliony ton emisji i przyspiesza zmiany klimatu.
- ⁹² Dr. Gyulai Iván, Biomassza-dilemma, (Magyar Természettudományi Akadémia, 2009), http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf
- ⁹³ Ivetta Gerasimchuk and Peng Yam Koh, The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest? (The International Institute for Sustainable Development, 2013), http://www.foeeurope.org/sites/default/files/press_releases/iisd_eu_biofuel_policy_palm_oil_september2013.pdf
- ⁹⁴ Dr. Gyulai Iván, Biomassza-dilemma, (Magyar Természettudományi Akadémia, 2009), http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf
- ⁹⁵ Według raportu Wspólnego Centrum Badawczego UE (JRC): Sophie H elaine et al., Impacts of the EU biofuel policy on agricultural markets and land use (Joint Research Centre, 2013), <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83936.pdf>

- ⁹⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development, Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses (2011), <www.oecd.org/tad/agricultural-trade/48152638.pdf>
- ⁹⁷ Według Friends of the Earth Europe, <http://foeeurope.org/no-end-hunger-harm-biofuels-121213>
- ⁹⁸ Dr.Gyulai, Iván, Biomassza-dilemma, (Magyar Természetvédők Szövetsége, 2009), <http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf>
- ⁹⁹ Friends of the Earth Europe, Africa: up for grabs (2010), http://foeeurope.org/agrofuels/FoEE_Africa_up_for_grabs_2010.pdf
- ¹⁰⁰ Friends of the Earth International, Land, life and justice (2012), http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2012/land-life-justice/at_download/file ; Földszerzés" a Világbank pénzén, http://mtvsz.blog.hu/2012/04/23/foldszerzes_a_vilagbank_penzen,
- ¹⁰¹ Fidrich, Róbert, "The Return of the White Horse: Land Grabbing in Hungary" (in Land concentration, land grabbing and people's struggles in Europe; Borras S. jr. et al. 2013) http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/land_in_europe-jun2013.pdf
- ¹⁰² Ndinawe Simpelwe, Foreign investors dominate bids for Nansanga Bloc, The Post Zambia Online (21 February 2011), http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=18424; ZDA receives only 2 bids for Nansanga bloc, farmlandgrab.org (28 June 2011), <http://farmlandgrab.org/post/view/19356>
- ¹⁰³ ZDA to conclude negotiations with the winner of the tender to develop Nansanga farm block, Lusaka Times (8 January 2012), <http://www.lusakatimes.com/2012/01/08/zda-conclude-negotiations-winner-tender-develop-nansanga-farm-block>; Figyelő: Afrikában terjeszkedne Csányi Sándor agrárcege, Origo Vállalkozói Negyed (28 September 2011), <http://vallalkozoi.negyed.hu/vnegyed/20110928-afrikai-privatizacios-palyazaton-vesz-reszt-csanyi-sandor-agrarcege-a-bonafarm.html>
- ¹⁰⁴ Afrikától, Népszabadság Online (4 November 2012), http://nol.hu/gazdasag/20121103-tavol_afrikatol
- ¹⁰⁵ Friends of the Earth Europe, <http://foeeurope.org/curbs-food-speculation-victim-of-corporate-greed-161213>

Belgia

- ¹⁰⁶ La coopération belge au développement, «Note stratégique pour les situations de fragilité», styczeń 2013, <http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_situations_de_fragilite_tcm313-223149.pdf>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹⁰⁷ Moniteur Belge, « Loi relative à la Coopération au Développement », 19 Mars 2013, " <http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/loi_cooperation_au_developpement_19_mars_2013_tcm313-221450.pdf>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹⁰⁸ Belgian Technical Cooperation, "DR Congo", <<http://www.btcoctb.org/en/countries/dr-congo>>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹⁰⁹ La Direction générale Coopération au développement et Aide humanitaire, « Note stratégique pour le secteur de l'agriculture et de la sécurité alimentaire », <http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_agriculture_securite_alimentaire_tcm313-126256.pdf>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹¹⁰ IRIN, "DRC: Untapped potential - some data", 17 February 2012, <<http://www.irinnews.org/report/94893/drc-untapped-potential-some-data>>, (dostęp 28 października 2013) ; Letter to Foreign Minister Didier Reynders, AgriCongo, <http://www.triasngo.be/fileadmin/MEDIA/Nieuws/Lettre_AgriCongo_sept_2012_VDDR.pdf>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹¹¹ AgriCongo, « Synthèse Projet Synergie et Complémentarité en République Démocratique du Congo », <http://www.sosfaim.be/pdf/actualite/Synthese_synergie_18042012.pdf>, (dostęp 28 października 2013)..
- ¹¹² Chambre des représentats de Belgique, « Note de politique générale Affaires étrangères, Commerce extérieur et Affaires européennes », 21 December 2011, <http://www.didierreynders.be/wp-content/uploads/2012/01/Note_de_politique_g%C3%A9n%C3%A9rale_Didier_Reynders.pdf>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹¹³ Concord, "Spotlight on EU policy coherence for development", 2013, <<http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>>, (dostęp 28 października 2013).
- ¹¹⁴ CONCORD, "Overview of PCD systems in some EU Member States", w: "The real life impact of EU policies on the poor", Spotlight on Policy Coherence for Development 2013, CONCORD, wrzesień 2013.

Bibliografia i więcej informacji

Estońskie studium przypadku

- http://web-static.vm.ee/static/failid/344/Development_plan_2006-2010.pdf.
- http://www.vm.ee/?q=en/human_rights.
- Juhan Saharov and Anni Säär, "Situation of refugees and asylum seekers" in Human Rights in Estonia 2012 (April 2013). Accessed from <http://humanrights.ee/en/annual-human-rights-report/5030-2/situation-of-refugees-and-asylum-seekers/> on 11 December 2013.

Rumuńskie studium przypadku

- EUROPEAN NGO CONFEDERATION FOR DEVELOPMENT AND RELIEF – CONCORD, Overview of PCD Systems in Some EU Member States, available at: <http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>.
- EUROPEAN NGO CONFEDERATION FOR DEVELOPMENT AND RELIEF – CONCORD, AidWatch 2013: The Unique Role of European Aid: The fight against Global Poverty, available at: <http://www.concordeurope.org/275-2013-aidwatch-report>.
- Immigrants Integration Barometer 2013, elaborated in the framework of the project "Research and Documentation Centre on Immigrants' Integration, implemented by the Romanian Association of Health Promotion in partnership with Soros Foundation Romania, available at: http://www.soros.ro/sites/default/files/en_126_IIB%202013_5%2007%2013_BF.pdf.
- Intercultural Institute Timișoara (coord.), Migrant in Romania Review, no. 11, elaborated in the framework of the project "Intercultural Romania" financed by the European Union through the General Programme "Solidarity and Management of Migration Flows, available at: <http://www.migrant.ro/file/pagesleft/migrant%20in%20romania%20nr%2011.pdf>.
- Intercultural Institute Timișoara, Legal modification proposal regarding the reduction of residency internship taxes for foreign citizens, available at: http://www.migrant.ro/file/pagesleft/407propunereplafoanetaxe_final.pdf.
- MEDIAFAX, Tunisian students – the most numerous in Romanian Universities: Which are the most popular degrees pursued?, article available in Romanian at: <http://www.mediafax.ro/social/studentii-tunisieni-cei-mai-numerosi-in-universtitile-din-romania-care-sunt-cele-mai-cautate-specializari-10133007>.
- Organisation For Economic Co-Operation And Development – OECD, DAC List of ODA Recipients, available at: <http://www.oecd.org/dac/stats/DAC%20List%20used%20for%202012%20and%202013%20flows.pdf>.
- Organisation For Economic Co-Operation And Development – OECD, Guidelines for Reporting, available at: <http://www.oecd.org/dac/stats/39186046.pdf>.
- Romanian Center For European Policies – CRPE, Long Term Perspectives for Scholarship Students coming from the Republic of Moldova, available in Romanian at: <http://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2013/12/Policy-Memo-50-CRPE.pdf>.
- Romanian Government, Resolution no. 194/2002, available at: http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/ORDONANTE-DE-GUVERN/OUG194-2002_rep.pdf.
- Romanian Government, Resolution no. 22/2009, available at: [http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-\(110933\).html](http://www.lege-online.ro/lr-ORDONANTA-22-2009-(110933).html).
- Romanian Government, Resolution no. 288/1993, Art. 2, available at: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=33308.

- Romanian Government, Resolution no. 56/2007, available at:
<http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfilesfile/Legislatie/Legislatie%20nationala/OUG%2056%20din%202007%20privind%20incadrarea%20in%20munca%20si%20detasarea%20strainilor%20pe%20teritoriul%20Romaniei.pdf>.
- Romanian Ministry Of Foreign Affairs, List of priority countries: <http://www.aod.ro/state-prioritare.html>.
- Romanian Ministry Of Foreign Affairs, National Report regarding Romania's Official Development Assistance in 2012, p. 3, available at:
<http://www.aod.ro/resurse/Raportul%20National%20AOD%202012.pdf>.
- Romanian Ministry Of Foreign Affairs, Scholarships awarded by the Romanian state to foreign citizens through the MFA, available at: <http://www.mae.ro/node/10250>.
- Romanian Ministry Of Foreign Affairs, The National Strategy on International Development Cooperation Policy, p. 3, available at: http://www.aod.ro/resurse/strategie_pcd_forma_finala-eng.pdf.
- Romanian Parliament, Law no. 157/2011 for modifying and completing some normative acts on the regime for foreigners in Romania, available at:
[http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011\(1\).pdf](http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/Legea%20157%202011(1).pdf).
- University Of Medicine And Pharmacy "GRIGORE T. POPA" IAȘI, Admission at residency for foreign citizens 2013-2014, available at: <http://www.umfiasi.ro/Rezidenti/Pages/Admitererezidentiat.aspx>

Słowackie studium przypadku

- Act No. 617/2007 Coll. on Official Development Aid, Article I, paragraph 7e)
- Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, Slovak Strategy of Development Co-operation with Kenya for the period of 2014 – 2018,
<[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/\\$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_FA2D9426BC0CAA6FC1257C01002B3921_SK/$File/130923_Strategia_Kena_schvalena_vedenim_final.pdf)>
- Embassy of the Slovak Republic in Kenya, Economic information about the territory of Kenya,
<[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/\\$File/121204_EIT_Kena.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_800D307120FE3607C125799800360A29_SK/$File/121204_EIT_Kena.pdf)>
- OECD: DAC Statistics, <<http://www.oecd.org/dac/stats/KEN.gif>>
- European Commission, Directorate-General for Trade: European Union, Trade in goods with Kenya,
<http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113407.pdf>
- Rozvojovka, Jiří Silný: Není růže bez trní, <<http://www.rozvojovka.cz/clanky/996-neni-ruze-bez-trni.htm>>
- Rozvojovka, Jaromír Marek: Prává cena kytice růží <<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1089-prava-cena-kytice-ruzi.htm>>
- UN Water, Statistics: Graphs & Maps: Drinking Water, Sanitation & Hygiene,
<http://www.unwater.org/statistics_san.html>
- Fairtrade Foundation: Finlay Flowers, Oserian and Ravine Roses,
<http://www.fairtrade.org.uk/producers/flowers/finlay_flowers_oserian_ravine_roses_kenya.aspx>
- Directive 2009/28/EC of the European Parliament and the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources
- Euractiv: EU governments fail to agree limits on food-based biofuels,
<<http://www.euractiv.com/energy/eu-governments-fail-agree-limits-news-532316>>
- Action Aid: New study reveals biofuels carbon con,
<<http://www.actionaid.org.uk/news-and-views/new-study-reveals-biofuels-carbon-con>>
- FAO/IFAD, Jatropha: A smallholder bioenergy crop,
<<http://land-l.iisd.org/news/fao-ifad-publish-report-on-bioenergy-from-jatropha>>
- All Africa, Agatha Ngotho: Kenya: Researchers Break Jatropha Myth,
<<http://allafrica.com/stories/201211300144.html?page=2>>
- Agroforestry Systems, Miyuki Iiyama: Productivity of Jatropha curcas under smallholder farm conditions in Kenya, <<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10457-012-9592-7#page-1>>
- CGIAR Research Programme on Water, Land and Ecosystems, Fred Pearce: Jatropha: it boomed, it busted, and now it's back,
<<http://wle.cgiar.org/blogs/2013/04/10/jatropha-it-boomed-it-busted-and-now-its-back/>>

- CONCORD, Spotlight Report on EU Policy Coherence for Development: The Real Life Impact of EU Policies on the Poor, p. 34, <<http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>>
- OECD, DAC Special Review of the Slovak Republic, <<http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/49512222.pdf>>

Czeskie studium przypadku

- Anseeuw W. et al. (2012): "Land Rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project." International Land Coalition.
- Cotula, L. et al. (2009): "Land grab or development opportunity? – Agricultural investment and international land deals in Africa." FAO, IFAD and IIED, http://www.ifad.org/pub/land/land_grab.pdf.
- Doornbosch, R. and Steenblik, R. (2007): "Biofuels: Is the cure worse than the disease?" OECD, Paris, 11-12 September 2007.
- EC (2009): Directive 2009/28/EC of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC, http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/biofuels_en.htm.
- EEAS (2013): "EU-Ethiopia Cooperation", http://eeas.europa.eu/delegations/ethiopia/documents/eu_ethiopia/17052013eu_brochure.pdf.
- ECHO (2013): "Ethiopia Factsheet", http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/ethiopia_en.pdf
- Euroactiv (2013): "EU governments fail to agree limits on food-based biofuels", 12 December 2013, <http://www.euroactiv.com/energy/eu-governments-fail-agree-limits-news-532316>.
- EUROPEAID (2012): "Country Strategy Paper for Ethiopia (2008-2013)", http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_et_csp10_en.pdf.
- Friends of the Earth (2010): "Africa: up for grabs. The scale and impact of land grabbing for agrofuels", http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2010/africa-up-for-grabs/at_download/file.
- Glopolis (2010): "Ethiopia's Food Insecurity: Europe's Role within the Broader Context of Food Flows, Climate Change and Land Grabs. A study on Policy Coherence for Sustainable Development", <http://glopolis.org/en/articles/ethiopias-food-insecurity-eu-policies-food-flows-climate-change-and-land-grabs/>.
- IFAD: Rural Poverty Portal: Ethiopia, <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/ethiopia>.
- IFPRI (2011): "Crop Production in Ethiopia: Regional Patterns and Trends", <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/esswp16.pdf>.
- ILC (2012): "Land Matrix", <http://www.landmatrix.org/>.
- McClung M. (2012): "Focus on Land in Africa Brief: Ethiopia", <http://focus.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2012/04/Lesson-1-Making-Land-Rental-Markets-Work-for-Ethiopias-Rural-Poor.pdf>.
- MFA (2010): "Act on Development Co-operation and Humanitarian Aid", http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/development_cooperation_and_humanitarian/act_on_development_cooperation_and.html.
- MFA (2013): Czech Development Cooperation Report 2012.
- Ministry of Agriculture and Rural Development (2010): "Ethiopia's Agricultural Sector Policy and Investment Framework (PIF) 2010-2020", <http://www.caadp.net/pdf/Ethiopia%20Post-Compact%20Investment%20Plan.pdf>.
- OECD DAC (2007): "DAC Special Review of the Czech Republic", <http://www.oecd.org/czech/45367897.pdf>.
- People in Need (2013): "Promotion of agricultural consulting development in Ethiopia", Project Proposal.
- Rahmato, D. (2011): "Land to the Investors: Large-Scale Land Transfers in Ethiopia." Land Governance for Equitable and Sustainable Development.
- The Federal Democratic Republic of Ethiopia (1995): Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, 21 August 1995.
- The Federal Democratic Republic of Ethiopia (2011): "Poverty Reduction Strategy Paper: Growth and Transformation Plan 2010/11–2014/15", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11304.pdf>.

- The Observatory: "Ethiopia", <http://atlas.media.mit.edu/country/eth/>.
- UNDP: "International Human Development Indicators. Ethiopia", <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/ETH.html>.
- US Government Global Hunger and Food Security Initiative: "Ethiopia", <http://www.feedthefuture.gov/country/ethiopia>.
- World Resources Institute (2012): Large-Scale Acquisitions of Land in Ethiopia, http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Ethiopia/files/HLP%20AoR/Ethiopia_Large_Scale_Land_Acquisitions_2012_EN.pdf.

Słoweńskie studium przypadku

- OECD DAC Special Peer Review: <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/50110911.pdf>
- Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina on the employment of citizens of Bosnia and Herzegovina in the Republic of Slovenia : <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110715#!/Zakon-o-ratifikaciji-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-in-Protokola-o-izvajanju-Sporazuma-med-Vlado-Republike-Slovenije-in-Svetom-ministrov-Bosne-in-Hercegovine-o-zaposlovanju-drzavljanov-Bosne-in-Hercegovine-v-Republiki-Sloveniji-%28BBHZD%29>
- Act on International Development Cooperation: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/ZAKON_MRS_eng.pdf
- Resolution on International Development Cooperation intul 2015: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Resolucija_MRS_eng.pdf
- Strategy on Labour Migration 2010 – 2020: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf
- Report on International Development Cooperation for Slovenia for 2012: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Porocilo_2012.pdf
- COMIDE Report on Migration and Development in Slovenia: http://www.mirovni-institut.si/data/tiny/mce/Projekti/comide_lana/pdf/Consistency%20of%20M&D%20in%20Slovenia.pdf

Węgierskie studium przypadku

- Dr. Gyulai Iván, Biomassza-dilemma, (Magyar Természettudósok Szövetsége, 2009), http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf
- Ivetta Gerasimchuk and Peng Yam Koh, The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest? (The International Institute for Sustainable Development, 2013), http://www.foeeurope.org/sites/default/files/press_releases/iisd_eu_biofuel_policy_palm_oil_september2013.pdf
- Sophie Hélaïne et al., Impacts of the EU biofuel policy on agricultural markets and land use (Joint Research Centre, 2013), <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83936.pdf>
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses (2011), www.oecd.org/tad/agricultural-trade/48152638.pdf
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses (2011), www.oecd.org/tad/agricultural-trade/48152638.pdf
- Friends of the Earth Europe, <http://foeeurope.org/no-end-hunger-harm-biofuels-121213>
- Dr. Gyulai Iván, Biomassza-dilemma, (Magyar Természettudósok Szövetsége, 2009), http://www.mtvsh.hu/dynamic/biomassza_dilemma_2010.pdf
- Friends of the Earth Europe, Africa: up for grabs (2010), http://foeeurope.org/agrofuels/FoEE_Africa_up_for_grabs_2010.pdf
- Friends of the Earth International, Land, life and justice (2012), http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs/2012/land-life-justice/at_download/file; Földszerezés a Világbank pénzén, http://mtvsh.blog.hu/2012/04/23/foldszerzes_a_vilagbank_penzen,

- Fidrich, Róbert, "The Return of the White Horse: Land Grabbing in Hungary" (in Land concentration, land grabbing and people's struggles in Europe; Borras S. jr. et al. 2013) http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/land_in_europe-jun2013.pdf
- Ndinawe Simpelwe, Foreign investors dominate bids for Nansanga Bloc, The Post Zambia Online (21 February 2011), http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=18424; ZDA receives only 2 bids for Nansanga bloc, farmlandgrab.org (28 June 2011), <<http://farmlandgrab.org/post/view/19356>>
- <http://www.lusakatimes.com/2012/01/08/zda-conclude-negotiations-winner-tender-develop-nansanga-farm-block/>; Figyelő: Afrikában terjeszkedne Csányi Sándor agrárcége, Origo Vállalkozói Negyed (28 September 2011), <<http://vallalkozoi.negyed.hu/vnegyed/20110928-afrikai-privatizacios-palyazaton-vesz-reszt-csanyi-sandor-agrarcege-a-bonafarm.html>>
- Afrikától, Népszabadság Online (4 November 2012), <http://nol.hu/gazdasag/20121103-tavol_afrikatol>

Belgijskie studium przypadku

- La coopération belge au développement, « Note stratégique pour les situations de fragilité», Janvier 2013, < http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_situations_de_fragilite_tcm313-223149.pdf >
- OECD, « Fragile States 2013, Resource and flow and trends in a shifting world», < <http://www.oecd.org/dac/incaf/FragileStates2013.pdf>
- Moniteur Belge, « Loi relative à la Coopération au Développement », 19 Mars 2013, "< http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/loi_cooperation_au_developpement_19_mars_2013_tcm313-221450.pdf >
- Belgian Technical Cooperation, "DR Congo", < <http://www.btcctb.org/en/countries/dr-congo> >
- La Direction générale Coopération au développement et Aide humanitaire, « Note stratégique pour le secteur de l'agriculture et de la sécurité alimentaire », <http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/note_strategique_agriculture_securite_alimentaire_tcm313-126256.pdf>
- IRIN, "DRC: Untapped potential - some data", 17 February 2012, <<http://www.irinnews.org/report/94893/drc-untapped-potential-some-data>>, (consulted 28 October 2013); Letter to Foreign Minister Didier Reynders, AgriCongo, <http://www.triasngo.be/fileadmin/MEDIA/Nieuws/Lettre_AgriCongo_sept_2012_VDDR.pdf>
- AgriCongo, « Synthèse Projet Synergie et Complémentarité en République Démocratique du Congo », <http://www.sosfaim.be/pdf/actualite/Synthese_synergie_18042012.pdf >, (consulted 28 October 2013).
- Chambre des représentats de Belgique, Note de politique générale Affaires étrangères, Commerce extérieur et Affaires européennes», 21 December 2011, <http://www.didierreynders.be/wp-content/uploads/2012/01/Note_de_politique_g%C3%A9n%C3%A9rale_Didier_Reynders.pdf>
- CONCORD, "Spotlight on EU policy coherence for development", 2013, <<http://www.concordeurope.org/259-spotlight-on-eu-policy-coherence-for-development>>
- CONCORD, "Overview of PCD systems in some EU Member States", IN "The real life impact of EU policies on the poor", Spotlight on Policy Coherence for Development 2013, CONCORD, September 2013.

Belgia / CNCD-11.11.11

Centre National de Coopération au développement
Quai du Commerce 9
1000 Brussels -- Belgium
T +32 2 250 12 50
F +32 2 250 12 63
www.cncd.be

Czechy / FORS

České fórum pro rozvojovou spolupráci
Czech Forum for Development Cooperation
Vladislavova 12,
110 00 Prague 1 -- Czech Republic
T/F: +420 222 522 480
www.fors.cz

Estonia / AKÜ

Arengukoostöö Ümarlaud
Estonian Roundtable for Development Cooperation
Suur-Karja 23, Tallinn 10148 -- Estonia
T: +372 627 0191
www.terveilm.ee

Europa/ Eurodad

European Network on Debt and Development
Rue d'Edimbourg 18-26,
Brussels 1050 -- Belgium
T: +32 2 894 46 40
F: +32 2 791 98 09
www.eurodad.org

Polska / Grupa Zagranica

Noakowskiego 10/6a,
00-666 Warsaw -- Poland
T: +48 22 299 01 05
F: +48 22 207 25 60
www.zagranica.org.pl

Rumunia / FOND

The Romanian NGDO Platform
Calea 13 Septembrie, No. 85, Bl. 77C,
Ap. 74, Sector 5, 050713
Bucharest -- Romania
T: +407 34 325 662
F: +402 1 310 33 86
www.fondromania.org

Słowacja / Platforma MVRO

Slovak NGDO Platform
Miletičova 7
821 08 Bratislava -- Slovakia
T: +421- 2 - 20 44 52 55
www.mvro.sk

Słowenia / SLOGA

Slovenian Global Action
Povšetova 37
1000 Ljubljana -- Slovenia
T: +386 1 434 44 02
www.sloga-platform.org

Węgry / HAND

Hungarian Association of NGOs
for Development and Humanitarian Aid
Budapest 1088 Szentkirályi u. 6. Fsz. 3. -- Hungary
T: +36 70 397 7647
www.hand.org.hu

This Study is financed by the European Union. The document reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.